

Kide

Lapin
yliopiston
yhteisölehti
6 • 2008

8

Pohjoiseen identiteettiin kuuluu toiseuden tieto

Marjo Laukkanen

12

Pimeyden, kylmän ja velhojen maa

Sisko Ylimartimo

16

Lappi täynnä legendoja

Päivi Rantala

- 18 Poro jyrää pitsat, **Laura Junka**
- 22 Seuraavan kiven yli, **Marjo Laukkanen**
- 24 Lappi matkalla kansainvälisen elokuvateollisuuden maailmankartalle, **Tuija Kauppinen**
- 26 Ympäristö ihmisoikeutena, **Sari Väyrynen**

Oikeudenmukaisuus ja luonto ovat lähellä kansainvälistä oikeutta tutkivan Leena Heinämäen sydäntä. S. 26–27.

“

Suomen korkeakoulut ovat rakenteellisen kehittämishaasteen edessä. Tämä koskee voimakkaasti myös Lapin korkeakouluja.

On jouduttu vastaamaan kysymykseen:

Millaisin rakentein turvataan

Lapin korkeakoulujen tulevaisuus

ja tehdäänkö työ itse vai jätetäänkö

tulevaisuus ulkopuolisten käsiin?

- 4 **Pohjoisen puolesta**
7 **Pääkirjoitus**, Marja Tuominen
15 **Kolumni**, Maria Lähteenmäki
20 **Siula**, Arvo Jäppinen
21 **Kotisivu**, Päivi Linnansaari
28 **Väitökset**
30 **Julkaisut**
32 **Opin polulla**, Luennolta valtuustoon ja takaisin
33 **Lyhyesti**
36 **Eskon puumerkki**, Esko Rieppula
42 **Hiutaleita**, Heikki Mattila

Joulukuu/2008

Pohjoisuuteen ja Lappiin liitetään monia mielikuvia, jotka ovat pysyneet yllättävän samankaltaisina jo vuosisatojen ajan. Lappia kuvataan esimerkiksi kylmäksi ja karuksi periferiaksi, eksoottiseksi erämaaksi tai yksinkertaisen ja aidon elämän kehdoiksi. Miten kuva myyttisestä noitamaasta muodostuu, mihin se pohjautuu ja mitä seurauksia sillä on?

Kannen kuva: Arto Liiti

TOIMITUS

Päätoimittaja

Olli Tiuraniemi
puh. (016) 341 2230, 0400 695 418
etunimi.sukunimi@ulapland.fi

Teeman toimitussihteeri

Marjo Laukkanen
etunimi.sukunimi@ulapland.fi

Tiedottaja

Sari Väyrynen
puh. (016) 341 2217, 040 571 1960
etunimi.sukunimi@ulapland.fi

Ulkoasu ja taitto

Niina Huuskonen
puh. (016) 341 3247, 040 740 2237
etunimi.sukunimi@ulapland.fi

Valokuvat

Arto Liiti
puh. 040 729 7367
etunimi.sukunimi@leuku.fi

Avustajat

Laura Junka
Tuija Kauppinen
Veera Vasara

Lehti ottaa sitoumukset vastaan aineistoja mutta pidättää oikeuden muokata niitä.

JULKAISIJA

Lapin yliopisto/Viestintä
PL 122, 96101 ROVANIEMI
tiedotus@ulapland.fi

ILMOITUSVARAUKSET, TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET

Leila Tauriainen
puh. (016) 341 2250,
tiedotus@ulapland.fi

Ilmoituskoot

Takakansi
170 x 200 mm
Sisäsivut
Kokosivu 170 x 220 mm
Puoli sivua, vaaka 170 x 110 mm
Puoli sivua, pysty 85 x 220 mm

Seuraava Lapin yliopiston Kide ilmestyy helmikuussa 2009.

Painos: 4000 kpl
Painopaikka: Oy Sevenprint Ltd,
Rovaniemi 2008

ISSN 0787-0965

www.ulapland.fi/kide

Oonko mie tiellä?

Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan lehtori, kuvanveistäjä *Tom Engblomin* betoniveistokset seisovat näkyvällä paikalla Rovaniemen kaupungintalon edustalla.

– Porojahan näkee toki metsässäkin, jos sinne pääsee tai vaivautuu menemään. Yleisemmin näitä olentoja tulee vastaan maantiellä, jossa ne yleensä ovat tiellä, sananmukaisesti. Oonko mie tiellä? sai alkunsa juuri maantiellä vastaan tulevista poroista, Engblom pohtii.

Aluksi Engblom ajatteli kuvata poron luonnonmukaisesti. Tarkoituksena oli tehdä poro, jonka sarvet olisivat olleet ikään kuin syvälle tien juurtuneena, mutta lopputulos ei sykkähdttänyt taitelijaa.

– Niinpä ryhdyin perinteiseen taidehistorialliseen pelkistysprosessiin. Kaivoin porosta esille sen, mikä siinä on oleellista. Useiden pienoismalliveistosten jälkeen päädyin ns. kaappi-poro-malliin, jonka idea sai alkunsa kaupungilla usein tavatuista sukulaisista, betoniporsaista.

Engblomin mukaan veistos kuvaa feminiinisen ja maskuliinisen betoniporon välistä keskustelua, jossa otetaan mittaa toisista, niin kuin missä tahansa perheessä.

”

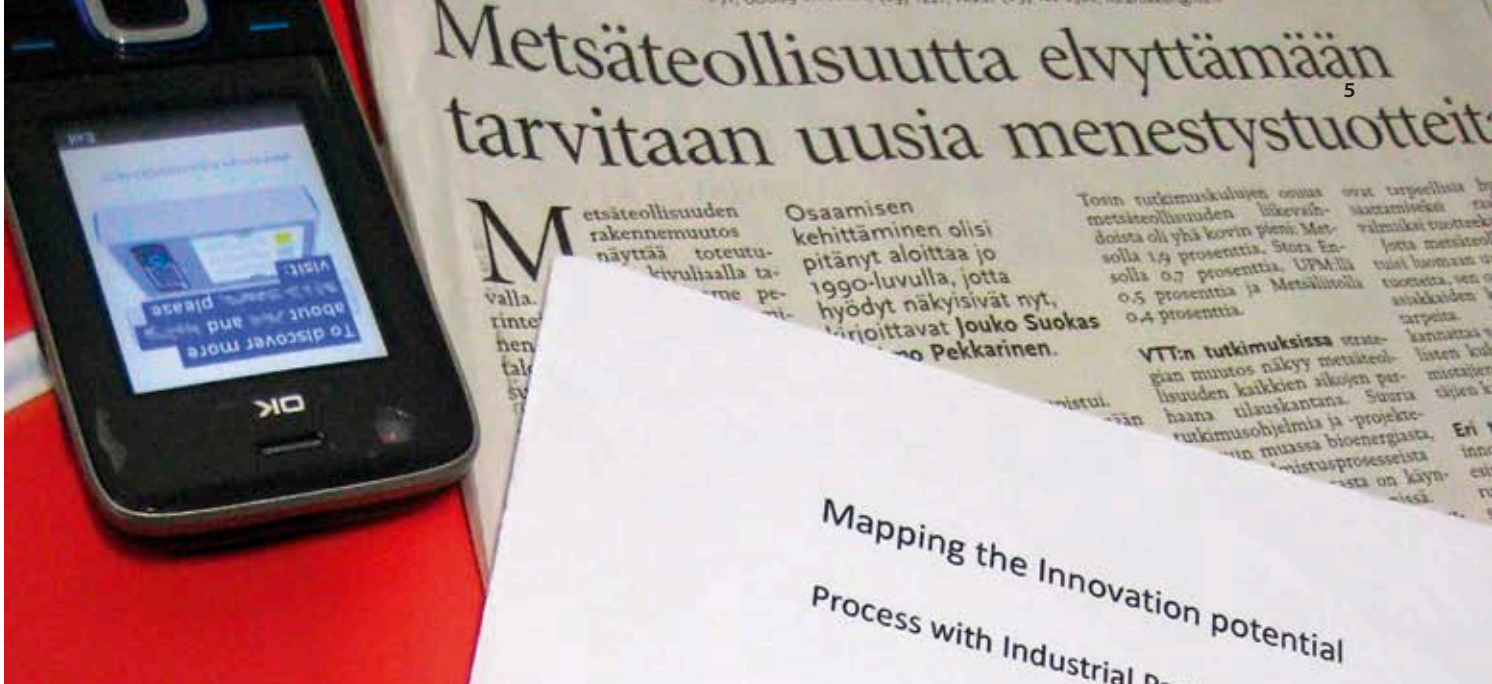
Tämän päivän ja tulevaisuuden sosiaali- ja terveyspolitiikan ykköskysymyksiä ovat ikääntyvän väestön sosioekonomisten terveyserojen kaventaminen, terveyden ja toimintakyvyn edistäminen, sairauksien varhainen toteaminen ja hoito sekä sosiaalisesta selviytymisestä huolehtiminen. Väestön vanheneminen on otettava huomioon kaikessa yhdyskuntasuunnittelussa.

Tarvitaan hyvin toimivia kodinhoitopalveluita ja kotisairaanhoidoa, jotta vanhukset voisivat asua mahdollisimman kauan omissa kodeissaan. Hyvän mielen taajamat voisivat olla ihmisten kohtaus- ja palvelupaikkoja. Siellä olisivat pankit ja posti, kaupat ja virastot, kirkko, kirjastot ja kulttuurilaitokset sekä terveysasemat ja hoitolaitokset kaikkien ulottuvilla – joukkoliikennereittien varrella. Siellä olisi tilaa ja tilaisuuksia yhdessä tekemiselle sekä tahtoa hyvän mielen järjestämiseksi ikäihmisille.

Vanhusten hyvään elämään kuuluu sosiaalisia siteitä, älyllisyyttä ja hengellisyttä. Irrallisuus ja yksinäisyys eivät ole kellekään hyväksi. Hyväksytyksi tuleminen sekä keskinäinen kumppanuus ja vuoropuhelu eri-ikäisten kanssa ovat tärkeitä hyvän elämän aineksia ja myös fyysisen terveyden ylläpitäjiä. Yhtä tärkeitä ovat älylliset virikkeet ja esteettiset elämykset. Tuoreen tutkimuksen mukaan monipuoliset kulttuuriharrastukset edistävät terveyttä ja pidentävät hyvää elämää.

Arkkiatri, professori Risto Pelkonen
Ikääntyvien yliopiston luennolla marraskuussa 2008

Pohjoisen puolesta -palstalla esitellään ajankohtaisia pohjoisia asioita, ilmiöitä ja ihmisiä. Ehdotuksia aiheista Olli Tiuraniemelle: etunimi.sukunimi@ulapland.fi

Älypaperi

Lapin yliopiston teollisen muotoilun laitos on ollut mukana kehittämässä bioaktiivisia kuitu- ja paperituotteita. Bioaktiiviseksi kuitutuotteeksi voidaan kutsua tuotetta, johon on lisätty biomolekyylien valikoiviin reaktioihin perustuvia toiminnallisuksia.

Kuitutuotteiden sovellusmahdollisuudet näyttävät erittäin laajoilta. Bioaktiivisia kuituja voitaisiin käyttää esimerkiksi suodattimissa, elintarvikepakkausissa tai henkilökohtaiseen terveysdiagnoosiin liittyvissä tuotteissa.

Teollisen muotoilun laitos on vastannut tutkimushankkeessa uusin tuotekonseptien kehittämisestä ja innovaatioiden arvioinnista mukana olevien yritysten näkökulmasta. Lisäksi laitoksen tutkijat pohtivat ja muotoilevat bioaktiivisuutta hyödyntäviä uusia palveluinnovaatioita sekä arvioivat niiden liiketoimintamahdollisuuksia sekä hyväksyttävyyttä yhdessä yritysten kanssa.

Bioaktiivisten kuitu- ja paperituotteiden yhtenä kilpailuvalttina on sen biohajoavuus, mikä on tärkeää kestävästä kehityksestä kannalta. Tutkimushankkeessa kehitetään menetelmiä bioaktiivisten kuitutuotteiden edulliseen massavalmistukseen mm. painotekniikalla. Keskeisenä pyrkimyksenä on kehittää paperin vahvuksia materiaalina ja luoda näin paperi- ja painoteollisuudelle uutta liiketoimintaa.

VTT:n johtamaan hankkeeseen kuuluvat Åbo Akademi, Teknillinen korkeakoulu ja Lapin yliopisto. Tutkimusta rahoittavat Tekes, VTT sekä seitsemän teollisuusyritystä. Hanke päättyy keväällä 2009.

Uutuusteos kuvanveistäjä Oskari Jauhiaisesta

Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta, OJ-säätiö ja O. Jauhiaisen museo ovat koonneet taidekirjan, joka valottaa monipuolisesti akateemikko, kuvanveistäjä *Oskari Jauhiaisen* taidetta ja tuotantoa.

Jauhiaisen (1913–1990) elämäntyö on merkittävä osa suomalaista kuvanveistotaidetta. Jauhiaisen tuotannon keskeisen osan muodostavat monumentaaliveistokset muun muassa merkkihenkilöistä, sodissa kaatuneista ja tavallisista kansanhimmissä. Pienimuotoisempaa tuotantoa edustavat muotokuvat ja mitalit.

– Oskari Jauhiaisen taidetta on tutkittu verrattain vähän, kertovat kirjan toimitaneet Lapin yliopiston taidehistorian professori *Tuija Hautala-Hirvioja* ja taidehistorian lehtori, dosentti *Sisko Ylimartimo*.

Teoksessa käsitellään Jauhiaisen veistotuotannon tyylillisiä ja ilmaisullisia muutoksia, sankarimuistomerkkejä, muotokuvia, mitalitaidetta ja työtä kuvaavia veistoksia sekä erilaisia tapoja katsoa muistomerkkejä. Lisäksi kirja esittelee Jauhiaisen sakraaliteoksia, puukkoja ja vaakunataidetta sekä Oskari Jauhiaisen elämänvaiheet.

– Kirja soveltuu tietolähteeksi ja virikkeeksi muun muassa kuvataidekasvatukseen sekä kaikille kuvataiteesta kiinnostuneille, teoksen toimittajat toteavat.

Teos koostuu artikkeleista, jotka ovat kirjoittaneet Lapin yliopiston taidehistorian opiskelijat osana taidehistorian opintojaan. Teoksen on julkaissut OJ-säätiö ja kustantanut Lapin yliopistokustannus.

Valokuva: Lumimiesfilmi

Maanmittari Lapista

Marraskuun lopussa ensi-iltansa saanut lappilainen lyhytelokuva *Maanmittari* kertoo pohjoisessa kaupungissa vuokratyössä asuvasta miehestä, Maanmittarista (*Heikki Rantanen*), joka on kadottanut kaupungin ahtaudessa ja kolkoudessa elämänsä suunnan. Hän tekee maanmittauskeikkoja Lapin erämaihin ja samalla etsii paikkaa, jossa voisi olla onnellinen. Maanmittarin tuskaa vaikeuttaa iäkkään ja läheisen äidin (*Pirjo Leppänen*) kohtalo: äiti elää yksinäisenä vanhainkodissa. Miehen isä (*Antti Alfthan*) on eläkkeellä oleva maanmittaaja, joka vaeltelee Lapissa eikä hän kykene kohtaamaan puolisonsa viimeisiä päiviä.

Elokuvan on käsikirjoittanut ja ohjannut *Kai Tuomola* ja kuvannut *Mauri Lähdesmäki*. Molemmat opiskelevat Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnassa audiovisuaalista mediakulttuuria.

– Elokuva on kuvattu Pallas-tunturin alueella, missä luonto on vielä puhdas. Elämänsuunnan etsimisen lisäksi elokuva pohtiikin luonnon merkitystä nykypäivänä: ovatko ihmiset erkaantuneet luonnosta niin, että luontoa pidetään itsestäänselvyytenä ja paikkana, jossa on mukava käydä mutta josta halutaan äkkiä pois, Tuomola sanoo.

Tuomola ja Lähdesmäki ovat tuottaneet elokuvan kolme vuotta sitten perustamansa tuotantoyhtiön Lumimiesfilmin kautta.

– Ensi vuonna tavoitteenamme on aloittaa televisioelokuvan tekeminen. Siihen etsimme parhaillaan yhteistyökumppaneita, Tuomola kertoo.

Sitä ennen Tuomola ja Lähdesmäki matkaavat kuitenkin Maanmittarin kanssa Tromssaan, jossa elokuva esitetään Tromssan kansainvälisen elokuvafestivaalin kilpasarjassa tammikuussa.

www.lumimiesfilmi.com/maanmittari

Sari Väyrynen

Vuori vaatii juurellensa laakson, laine syvänteen

1830-luvun lopulla ranskalainen *Xavier Marmier* matkasi Ruijan rannoilta alas kohti etelää ja kuvasi seurueensa koh- taamista lappalaisten kanssa erämaassa:

Molemmilla miehillä oli likainen ja repaleinen poron- nahka-asu, eivätkä naiset olleet sen tyylikkäämpiä ja siistimpiä. Kodassa, joka oli kaikkien lappalaiskotien tapaan kyhätty riukujen päälle levitetystä villakankaan riekaleista, oli vain pari kolme puuastiaa, tulella oleva pata sekä kätkyt.

Matkallaan Käsivarren poikki Koutokeinosta Kaaresuvan- toon seurue pysähtyi Syväjärvellä:

Vanha vaimo vei meidät pimeään tupaan, jossa oli lat- tialla lojuvien kalastajansaappaiden ja vaateryysyjen se- assa riippumassa savustettuja kaloja. Pysyimme maitoa, ja sitä tuotiin niin likaisessa astiassa, ettei kukaan meistä uskaltanut koskea siihen huulillaan.

Kaaresuvannossa seurue majoittui kirkkoherra *Laestadiuk- sen* pappilaan, jossa kaiken koetun jälkeen suhteellinen vaa- timattomuus kääntyi suhteelliseksi ylellisyydeksi:

Ensimmäisen kerran moneen viikkoon olimme taas teke- misissä oikeiden talousesineidenkin kanssa. Ryhtyessäm- me aterioimaan istuuduimme pöytään, söimme lauta- silta ja joimme lasista; ei Sèvresin posliiniastiasto eikä mikään hopeinen pöytäkalusto ole tuottanut meille sel- laista iloa kuin Kaaresuvannon pappilan karkeat maa- latut saviastiat ja rautahaarukat.

Ranskalaiselle matkailijalle ”oikea” talousesine oli se, joka muistutti – tosin etäisesti ja huvittavalla tavalla – hänen omaansa. Omissa pohjoisissa olosuhteissaan tarkoituksen- mukainen kodansistustukseen ei tuntunut oikealta.

1890-luvulla käytyyn *Nietzschen* yli-ihmisajattelua koske- vaan debattiin osallistunut *Kasimir Leino* varoitteli kollegoi- taan vaaran mahdollisuudesta, kun ”vuori vaatii juurellensa laakson, laine syvänteen”. Hän viittasi samaan ilmiöön, jos- ta tämän päivän humanistit ja yhteiskuntatieteilijät puhuvat toiseuttamisena tai oman erinomaisen itsen peilaamisena ja rakentamisena alempiarvoista toista vasten. Näin teki myös yllä siteerattu matkalainen – jonka kunniaksi on kuitenkin todettava, että hän sentään vaivautui paikan päälle toisin kuin monet muut myyttisen Lappi-kuvan maalarit.

Vuonna 1869 *J. Suomalain Lasten lukuopas eli Uusi aapi- nen* opasti suomalaislapsia sijoittamaan itsensä kartalle:

Kotomaamme on Suomenmaa, jonka itä- ja eteläpuo- lella on Wenäjänmaa, länsipuolella Ruotsinmaa ja poh- joispuolella Norjanmaa ja leivätön Lappi.

Tuohon aikaan ”leivättömässä Lapissakin” luettiin aapi- kirjaa, mutta se ei näytä juolahtaneen kirjoittajan mieleen: Suomenmaa oli kotomaa ja Lappi jotain muuta.

Kuluneena syksynä seurasin vierestä Helsingissä aka- teemisessa seurueessa käytyä keskustelua Alma-Median helsinkiläisen toimitusjohtajan päätöksestä erottaa Lapin Kansan päätoimittaja. Keskustelun ydin kiteytyi kahteen seuraavaan ”totuuteen”: lappilaiset eivät ole hyväksyneet lesboa päätoimittajaksi, ja lestadiolaiset ovat antaneet pot- kut *Johanna Korhoselle*.

Helsingissä kulttuurikeskus Korjaamon yhteydessä on syksyllä alkanut ilmestyä kulttuurilehti *Korjaamo tabloid*. Sen ensimmäisen numeron teemana on Euroopan reunal- la, ja esillä ovat mm. Lapista lähteneet tai siellä vaikutta- vat *Maria Peura*, *Jaakko Heikkilä*, *Minna Rainio* ja *Mark Roberts*. Näistä kolmen viimeksimainitun näyttelyt avattiin Galleria Korjaamossa marraskuussa. Rainion osuus kuu- luu hänen Lapin yliopistossa tekemäänsä tohtorin tutkin- toon. Rainion ja Robertsin haastattelu alkaa toimittajan kysymyksellä: Töitänne on esitetty eri puolilla Kyprokselta Lappiin. Nykyisin teette taidetta ja asutte Rovaniemellä. Mistä moinen? Ilmeisesti vastaus ei tyydytä, koskapa ky- syjä jatkaa: Mutta eikö Rovaniemi ole vähän kaukana ete- lästä, jossa suurin osa asioista tapahtuu? Ja kuin varmem- man vakuudeksi hän kertoo Rainion tekemän tutkintoaan Taideteolliseen korkeakouluun.

Historioitsija *Matti Enbuske* esittää viime keväänä tarkas- tetussa väitöskirjassaan, että eurooppalaista kolonialismia koskevaa teorianmuodostusta on tarkoitushakuisesti ja pa- kottamalla sovitettu pohjoisen historian tutkimukseen, ja näin teoria on alkanut tuottaa historiantulkintaa, joka ei vastaa asiakirjalähteiden kertomaa todellisuutta.

Näin varmasti on välillä käynytkin, ja kritiikkiin on syytä suhtautua avoimella mielellä. Toisaalta tutkijat ei- vät välttämättä aina havaitse eivätkä edes etsi asiakirjaläh- teistään todisteita siitä, mitä hyvällä syyllä voimme kutsua mielen – ja julkisuuden – kolonisaatioksi.

A photograph of an older man with white hair and black-rimmed glasses. He is wearing a dark jacket and a thick, grey, textured scarf. He is looking directly at the camera with a neutral expression. The background is a library with wooden bookshelves filled with books. To the left, there is a large red banner with vertical Chinese calligraphy. In the bottom right corner, there is a close-up of a dark hat with intricate, colorful embroidery in red, blue, green, and yellow. The lighting is dramatic, with a strong blue light from the right side.

POHJOISEEN IDENTITEETTIIN KUULUU
TOISEUDEN TIETO

Marjo Laukkanen

Emeritusprofessori Juha Pentikäisen mukaan raja myytin ja historian välillä on kuin veteen piirretty viiva. Hän itse siirtyy puheessaan luontevasti yliopiston käytäviltä Lapin noitiin ja antiikin jumalista sarvipäiseen tähtikuvioon.

Salaperäinen tunnelma syntyy yllättäen kesken haastattelun. Olen puhunut *Juha Pentikäisen* kanssa toista tuntia pohjoisesta mytologiasta, kun hän Lapin noidista kertoessaan nojautuu eteenpäin ja sanoo hieman naurahtaen:

– Nämä noitien suvut ovat edustettuina myös Lapin yliopiston käytävillä.

Kertoakseni, mitä Pentikäinen tällä tarkoittaa, minun on palattava tämän tarinan alkuun. Se ei kuitenkaan ole aivan helppoa, sillä tarina on moninainen ja polveileva.

Istumme yliopiston tiloissa Pentikäisen arkistojen keskellä. Lukuisat hyllyt sisältävät metrikaupalla Pentikäisen keräämää tutkimusmateriaalia, kuten muistiinpanoja, kuvia, ääninauhvoja, esineitä ja asiakirjoja. Salin nurkassa on kasa pahvilaatikkoja, jotka ovat täynnä materiaalin pohjalta kirjoitettuja kirjoja.

Pentikäinen on Helsingin yliopiston uskontotieteen emeritusprofessori, joka toimii Lapin yliopistossa tutkimusjohtajana ja dosenttina. Hänet tunnetaan erityisesti kansanperinteen ja mytologian tuntijana, joka on työskennellyt aiheen parissa koko aikuisikänsä – tai oikeastaan hän aloitti uransa jo lapsena.

– Äitini juuret ovat Tornionjokilaaksossa, joten pääsin jo pikkupoikana kulkemaan käsivarren tietä. Kirjoitin tältä matkalta esitelmän, jonka pidin koulussa, Pentikäinen kertoo.

Esitelmässä oli kaksi myöhempiin tutkimusintresseihin liittyvää seikkaa. Ensinnäkin Pentikäinen kuvailee tekstisään, kuinka alkoi Pallastunturilla viskellä kiviä. Äiti kielsi poikaa kertoen, että kyseessä on pyhä paikka, seita. Äidin käskystä Pentikäinen laittoi kivet takaisin paikoilleen.

– Opin, että pyhää paikkaa ei saa häväistä, kiveäkään ei saa siirtää.

Samassa esitelmässä kokemastaan innostunut pikkupoika kuvaili värikkäästi myös ukkosmyrskyä. Hän kirjoitti paenneensa myrskyä juoksemalla kuin Hiitten hirvi.

– 10-vuotiaan koulupojan kerronnassa oli siis jo kaksi myyttiä, Pentikäinen tiivistää.

Arvoituksellinen hirvi

Pentikäinen kertoo tähtitaivaalla laukkaavan Hiiden hirven arvoituksen kiehtoneen häntä jo pitkään. Se alkoi ratketa vuonna 1990 tutkimusmatkalla Siperiassa, jossa Pentikäinen oli tutustumassa hantien kulttuuriin ja pääsi osallistumaan heidän porouhrituaaliinsa. Sitä johtanut iäkäs samaani oli ainoana selvinnyt hengissä keskitysleiriltä, jolla kymmenkunta hantien samaania tuomittiin kuolemaan kansan vihollisina.

Samaani ensin lauloi ja sitten kertoi Pentikäiselle myytin, joka liittyy sarvipäisen eläimen tähtikuvioon. Kertoessaan samaani piirsi tutkijan päiväkirjaan sarvipään kuvan, minkä jälkeen hän vei vieransa ulos näyttäen kädestä pitäen linnunradalta laukkaavan eläimen kutsuen sitä iltatähdeksi.

Myytin mukaan peuralla oli alussa kuusi jalkaa, minkä takia se oli niin nopea, etteivät parhaatkaan metsästäjät kyenneet tavoittamaan sitä. Tämä suututti maan jumalan poikaa, joka jahtasi peuraa pitkään ja turhaan. Kun metsästäjä lopulta saavutti peuran, hän leikkasi veitsellään sen takkimaiset jalat poikki korjaten näin isänsä erehdyksen.

Pentikäinen on taltioinut kertomuksen kirjaansa *Samaanit – Pohjoisten kansojen elämäntaistelu*. Kertomuksen loppu liittyy tähtikuvioon:

”Sitten metsästäjä teki taikasauvallaan peurasta kuvan taivaalle. Kuvasta olisi hyötyä metsästäjille, jotka sen mukaan osaisivat suunnistaa pimeässä metsässä. Peuran pää auttaa löytämään kotiin. Peuran tähtikuvio kulkee yli taivaan, ja on myös aina mahdollista arvioida päivänkoiton hetki peuran pään avulla.”

– Muistona tästä taivaalla on sarvipää, jonka avulla löytää tien, Pentikäinen päättää tarinan.

Peuran suomalainen vastine löytyy muinaisrunosta Hiiden hirven hiihdäntä, joka kuvaa suomalaisen samaanin – Lemminkäisen – taivaallista metsästysmatkaa.

Haastatteiun aikana Pentikäinen siteeraa runoa pitkiä pätkiä ulkomuistista.

Pentikäisen kanssa keskustellessa tuntuinkin siltä, että kaikki arkistojen sisältämä tieto on varastoitunut hänen mieleensä selkeästi jäsennellyksi kokonaisuudeksi, jossa eri aikojen ja kansojen myytit kytkeytyvät toisiinsa. Esimerkiksi sarvipäinen kuvio sijoittuu tähtikartalla Perseus-ryhmän tähdistöön, ja Pentikäinen kuvailee tähtikarttaa antiikin jumalien hautausmaaksi.

– Tähtitaivas oli pohjoisten kansojen kartta ennen kuin piirrettiin maantieteellisiä karttoja. Antiikin suuret kertomukset vangittiin pohjoisen tähtitaivaalle ja ne näkyvät tässä muodossa juuri ja vain pohjoisessa.

Pohjoinen mieli

Haastattelun aikana Pentikäinen puhuu pohjoisesta ja pohjoisista kansoista innostuneesti ja lämpimästi. Myös hänen kirjoituksensa sisältävät kiehtovia kuvauksia myyttisestä Pohjolsta. Esimerkiksi pari vuotta sitten julkaistussa *Alueiden Lappi*-kirjassa Pentikäinen kirjoittaa Samanistinen Lappi -otsikon alla seuraavasti:

”Lappi, Ruija tai Turjan Lappi, paikantuu suomalaisessa folkloressa myyttiseksi Pohjolaksi, joka on siellä missä päivä loppuu, auringonvalo menee piiloon, revontulet tanssivat taivaalla ja maa katoaa mereen. Tuonne maan ääriin on saagojen ja runojen mukaan menty noidan oppiin ja Lapin noitien maine on kiirinyt manner-Euroopan metropoleihin asti.”

Ei ole sattumaa, että Pentikäinen on kiinnostunut Lapista, lappilaisista ja samaaneista. Pentikäisen elämäntyön kunniaaksi kootun juhla-kirjan esipuheessa häntä luonnehditaan tutkijaksi, jolla on pohjoinen mieli.

– Se pitää varmasti paikkansa. Pohjoinen on kiehtonut minua aina, Pentikäinen toteaa ja jatkaa myöhemmin:

– Pohjoinen alue on ollut aina myyttien ja kertomusten täyttämä. Näitä kertomuksia olen sitten kuunnellut.

Myyttinen karhu

Hirven ohella Pentikäisen kertomissa tarinoissa esiintyy toistuvasti karhu. Pentikäisen mukaan arktinen ei tarkoita vain ilmastokäyrien, faunan tai floraa määrittämää paikkaa vaan karhun aluetta sekä taivaalla (Otava, Ursa major) että maan päällä (ursus arctos, ruskea maakarhu).

Antiikin historioitsijat kertoivat tuntemattomasta pohjoisesta maasta fennien takana, missä asuvat myyttiset kansat, oxiones ja helluseios. Oxiones-nimityksen

taustalla on Pentikäisen mukaan vanhin suomalainen sana karhulle, ohto. Helluseios puolestaan johtaa germaanien sanaan elk, hirvi.

Myyttisillä kansoilla viitattiin Pentikäisen mielestä samaaneihin, joiden hän on itse nähnyt Obilla tanssivan karhun- tai hirvenpäänaamiot päässä. Päätelmää tukee suomalaisen kalliotaiteen pitkä muisti jopa 7 000 vuoden takaa.

– Myytti karhusta ihmisen kantaisänsä on hyvin vanha. Se esiintyy jo antiikin kirjallisuudessa.

Pentikäisen mukaan olisi tärkeää saada pohjoinen myyttien maailma matkailun ja matkailututkimuksen tietoisuuteen.

– Se on valtava arsenaali, joka on tällä hetkellä lähes käyttämätön. Esimerkiksi nämä arkistot olisivat aikamoinen resurssi työn pohjaksi, Pentikäinen sanoo ympärilleen viitaten.

Pentikäinen uskoo, että pohjoisen mytologiassa olisi tilausta maailmalla. Esimerkkinä hän mainitsee kokoelmistaan kootun näyttelyn – Karhun kannoilla – joka on kiertänyt Suomessa ja maailmalla neljän vuoden ajan. Näyttely on parhaillaan Italiassa, ja on kerännyt vuosien aikana reilusti yli puoli miljoonaa katsojaa.

Pentikäinen myös kirjoittaa parhaillaan karhueeposta, jonka ”dramaattinen suuri kertomus vanhimman jumalamme taivaallisesta syntymästä, kuolemasta ja paluusta” saattaa aikanaan päätyä myös oopperan muotoon.

Toiseuden tieto

Samaani tarkoittaa henkilöä, joka tietää. Samaani tehtävänä on muistaa kansansa laulut ja suuret kertomukset sekä parantaa kansan sairaudet. Pentikäinen on tavannut kymmeniä Siperian samaaneja sekä lukuisia saamelaisia tietäjiä. Samanismin sijaan Pentikäinen puhuu nykyisin samaaniudesta.

– Ismi-sanan käyttäminen johtaa harhaan, sillä kyse ei ole ismistä. Samaanius kaihtaa kaikkia dogmeja ja myös uskonnon olemusta. Samaaniutta harjoittaville ihmisille kyseessä on enemmän kuin uskonto.

– Samaanius on elämäntapa, maailmankuva, oikeastaan kulttuurinen äidinkieli. Se on olemassa itsessään kulttuurissa ja ihmisissä, se on kaikki.

Pentikäinen kertoo, että samaanin asuminen on tavallisesti kotakylän laidalla pyhässä paikassa, pohjoisen posiossa, jotta samaani voisi kuunnella luontoa ja seurustella eläinten kanssa. Samanistisen kulttuurin luontoetiikka on korkea.

Pentikäisen mukaan Lapissa kansan identiteettiä on ymmärretty kuuluvan toiseuden tieto. Pohjolaa on pidetty noitien maana. Mytologiseen pohjaan kuuluu kertomuksia suurista noidista, myös suurista naisnoidista.

Samaanikulttuurin tuntija toteaa, että Lappi jakautui vielä 1700-luvulla valtanoitien provinssihin. Hänen mukaansa saamelaisfolklore tuntee tarinoita valtanoitien ja näiden sukujen – siidojen – välisistä riitaisuuksista.

Kilpailutilanne oli esimerkiksi Kittilän *Päiviön* ja Sodankylän *Akmeelin* sukujen välillä. Pentikäisen mukaan vanha tieto kulkee yhä sukupolvelta toiselle.

– Suvuissa on yhä henkilöitä, joilla on syvä kokemuksellinen asiantuntemus tällä alueella.

Pentikäinen on tehnyt kuluneen syksyn aikana kenttätöitä *Mustan* sukuun kuuluneen Akmeelin syntysijoilla. Ennen Lappiin peräytymistään *Mustan* suku kalasti haukea kapakalaksi ja pyysi metsäpeuraa Savon, Hämeen ja Pohjanmaan rajoille sijoituvilla saloilla. Neljän kuolemaan tuomitun noidan kotijärvi, *Mustanjärvi*, löytyy *Lestijärven*, *Reisjärven* ja *Pihtiputaan* rajamailta.

Mustan – kuten muidenkin noitasukujen – jälkeläisiä on Pentikäisen mukaan Lapin yliopistosta sekä henkilökunnan että opiskelijoiden joukossa. Esimerkiksi Pentikäisen pitämien luentojen jälkeen muuttamat opiskelijat ovat tulleet kertomaan hänelle suvustaan.

– Se on syvään rakennettua perhe- ja sukuhistoriaa sekä paikallishistoriaa.

Noitien Lappiin liittyy myös surullisia kertomuksia. Lappi muodostui noitavainojen myötä ympäri Suomea tulleiden noitien perämaaksi, viimeiseksi pakopaikaksi. Noitavainot ulottuivat lopulta myös Lappiin. 1700-luvun loppupuolella vaino kohdistui Ruijan Vuoreijan seudulla nimenomaan naisiin. Tuon ajan asiakirjoista löytyy parinsadan tuomitun naisen nimet.

– Se oli hyvin traagista aikaa. Tuomiota ei tarvittu juuri muuta kuin ilmianto ja kidutus.

Mahdollisuus matkailulle

Haastattelun lopussa Pentikäinen palaa puhumaan noitaturismista.

– Noitien Lappi voitaisiin kääntää selkävoitoksi, Pentikäinen uskoo ja intoutuu kuvailemaan, miten Pyhän Aittakuru voisi toimia hienona ulkoilmateatterina velhoopperalle.

Myyttien hyödyntämisessä tulee olla Pentikäisen mukaan varovainen. Hän ei halua noitaturismista sirkusta tai huvipuistoa.

Pentikäinen vertaa tilannetta tanssimaan opetettuun sirkuskarhuun toteamalla, että sirkus ei ole karhun paikka. Eikä sitä ole eläinlinna tai -tarhakaan. Karhuihin tulisi Pentikäisen mukaan perehtyä mieluummin maastossa liikkuen ja katsellen, esimerkiksi tarkoitukseen rakennetun katse-lukopin turvasta.

Hän ehdottaa noitaturismin rinnalle pyhien paikkojen opastettuja luontopolkuja. Tämä voisi tarkoittaa sitä, että asiantuntijan kanssa mentäisiin paikan päälle, kiertettäisiin pyhiä paikkoja kuunnellen niihin liittyvät kertomukset. Pentikäisen mukaan Lappi on näiltä osin vielä löytämättä. Hän kertoo esimerkiksi kiertäneensä syyskuussa Lappia erään elokuvan valmisteluryhmän kanssa. Pyhätunturin Uhrikurun päältä sammalten alta löytyi uhrikivi, joka on paikalle nimen antanut.

– Olisin mielelläni mukana pyhien paikkojen inventoinnissa ja tuottamassa kertomuksia. Tämä avaisi aivan uudenlaisen kokemusmatkailun Lappiin.

Pyhiä paikkoja esittelevä reitti voisi Pentikäisen mukaan lisätä matkailua lumettomana aikana ja tukisi näin ympärivuotista matkailua. Hänen mukaansa Lappi on jo satoja vuosia sitten kiinnostanut tutkimusmatkailijoita ja seikkailijoita.

– Lappi kiinnosti ja kiinnostaa seikkailijoita vieläkin. Mutta mitä heille annetaan? Vain joulupukki, vaikka voitaisiin antaa niin paljon enemmän. ●

Sisko Ylimartimo

PIMEYDEN, KYLMÄN JA VELHOJEN MAA

Tarkastelen seuraavassa neljää satua, joiden kertojien katse osuu Lappiin ulkopuolelta. Lukijalle tiedoksi, että kirjoitus sisältää – valitettavasti – jonkin verran juonipaljastuksia.

Varhaisimpia tarinoita, jossa Lappi pilkahtaa esiin määriteltynä paikallisuutena, on *Voltairen Mikromegas*, joka ilmestyi vuonna 1752 mutta johon viittaavia aiheita kirjailijalla lienee ollut jo 1730-luvun lopulla. Suomeksi se on julkaistu *Marja Haapion* kääntämänä vuonna 2002 (Basam Books).

Satu on iästään huolimatta jossakin mielessä ajankohdainen, sillä siinä on postmoderniin tapaan leikkiä ja liioittelua sekä faktan ja fiktion sekoitusta. Vaikka Voltaire itse naamioi teoksensa alaotsikolla filosofiseksi kertomukseksi, sitä on määritelty avaruussaduksi, tieteiskuvitelmaksiksi ja fantasiatarinaksi.

Mikromegas on jättiläisineen ja kääpiöineen saanut vaikutteita muun muassa *Gulliverin retkistä* – Voltairen tiedetään ihailleen *Jonathan Swiftiä*. Satu ei ole klassinen etsintäretkiaihe, vaikka siinä seikkaillaan universumin eri osissa. Se on valistusfilosofin piikittelyä niin tieteen kuin oman ajan kirjallisuudenkin kustannuksella. Kaikki ei kuitenkaan enää avaudu nykylukijalle.

Päähenkilö Mikromegas (Pienisuuri) on valtava jättiläinen, joka lähtee Siriukselta tutkimaan maailmankaikkeutta. Hän tapaa saturnuslaisen, joka on koostaan huolimatta hänen rinnallaan kääpiö. Epäsuhtainen pari saapuu maapallolle ja laskeutuu Perämeren pohjukkaan. He onnistuvat kommunikoimaan koiden kokoisten pikkuruisten olentojen, ihmisten kanssa. ”Koit” ovat *Maupertuis*’n retkikunta, joka on tutkinut Lapissa maapallon napojen litistymistä 1730-luvun lopulla.

Siriუსlainen saa kämmenelleen koko retkikunnan aina ”lappalaistyttyjä” myöten. Voltaire viittaa huhuun, jonka mukaan Maupertuis olisi ottanut mukaansa kaksi saamelastyttyä. Todellisuudessa nämä olivat torniolaisen raatimiehen tyttäriä. Riitaannuttuaan Maupertuis’n kans-

Jokainen paikka tuottaa oman satu- ja tarina-aarteistonsa. Joistakin paikoista tulee itsestään myös fiktiota. Miltä Lappi näyttää satu- ja fantasiakirjailijoiden silmin?

sa Voltaire irvaili, että kun tutkija osoitti mittauksillaan maan olevan navoilta litteä, tyttöjen navat retken takia sen sijaan pullistuivat.

Kertomus, joka pilkkaa ihmisen ylemmydentunteita, loppuu filosofiseen kinasteluun. Lopulta se filosofia, minkä ihminen tarvitsee, osoittautuu pelkäksi tyhjäksi kirjaksi.

Taidesatu ja Lappi

Tanskalainen *H. C. Andersen*, kirjallisen taidesadun suuri nimi, suunnitteli matkaa Lappiin. Se ei toteutunut, mutta hän teki sen mielikuvituksensa sadussa *Lumikuningatar* (1844). Satu alkaa pienestä kaupungista, joka voisi olla Odense tai Kööpenhamina. Sieltä Lumikuningatar ryöstää Kai-nimisen pojan, jonka tämän ystävä Gerda löytää lopulta pohjoisnavalta vaellettuaan sitä ennen muun muassa porokyydillä Lappiin.

Lapissa asuu kodassaan vanha nainen, joka opastaa tytön eteenpäin Ruijaan. Siellä Gerda tapaa viisaan Ruijanvaimon, joka asuu maanalaisessa turvekammin tapaisessa asumuksessa. Vaimo ohjaa hänet eteenpäin kohti yhä pimeämpää, tuulisempaa ja lumisempaa maisemaa, Lumikuningattaren kotiseutua.

Andersenin oli valittava sadulleen mystinen kolkka, joka olisi eurooppalaiselle lukijalle tuttu ja samalla riittävän vieras ja erilainen. Pimeä Lappi sopi hänelle pohjoisnavan rinnalla toiseuden tilan symboliksi. Hän tarvitsi myös vastakohtaa kesäiselle kaupunkimiljöölle.

Tutkimuksessani *Lumikuningattaren valtakunta* (2002) pohdin Lapin merkitystä sisäisenä kuvana. Kyseessä ei ole realistinen paikka vaan ihmisen psyykkiselle kypsyamisprosessille ominainen kriisitila. Kriisissä saattaa tulla tunne, että haparoimme pimeässä ja kylmässä. Sukellamme piilotajuiseen. Se on yhtä monihahmoinen kuin Lumikuningattaren linna, joka on tuulen muovaamaa lunta.

Eksoottisella pimeällä paikalla on *Lumikuningattaressa* samanlainen merkitys kuin Ruusun sadan vuoden unel-

Sisko Ylimartimo: Kuvitusta H. C. Andersenin satuun Lumikuningatar. Esinekollaasi, tietokone, 2005.

la tai Lumikin lepäämisellä lasiarkussa. Kriisi on matka oman itsen ytimeen ja tätä etsintäretkeä varten tarvitaan pohjoisen kaamoksen pimeys.

Zachris Topelius, meidän saturuhtinaamme, valitsi aikalaisensa Andersenin tapaan Lapin toiseuden tyyssijaksi. Sadussaan *Prinsessa Kultakutri* hän on yhdistänyt kaksi eksoottista maankolkkaa, Lapin ja Persian. Kun *Tuhannen ja yhden yön tarinat* olivat valloittaneet Eurooppaa 1700-luvulta lähtien, ne jättivät jälkensä monien eksootiikkannälkäisten kirjailijoiden tuotantoon. Andersenin ja Topeliuksen saduissa on myös saksalaisen romantiikan vaikutusta: unien sininen kukka oli löydettävissä kaukaisista paikoista.

Topeliuksen *Kultakutrissa* on asenteellisia, liki rasistisia piirteitä. Päähenkilö on persialainen prinsessa, jolla on vaaleat hiukset, sillä hänen äitinsä on ollut kotoisin pohjolasta. Prinsessa joutuu ilkeän taian vuoksi ruusujen maasta kaukaiseen, karuun ja synkkään Lappiin. Siellä, nuotion valaisemassa kodassa, häntä kosii yksinkertainen lapinpoika. Lopulta prinsessan kuitenkin pelastaa uljas prinssi.

Tuntuu erikoiselta, että Topeliukselle, joka kävi koulunsa Oulussa, siis kohtalaisen pohjoisessa, Lappi on saduissa eksoottinen velhojen ja alkukantaisten ihmisten tyyssija. Andersenin tapaan hänkin on tarvinnut toiseutta symboloivan paikan, mutta tanskalaiskirjailijasta poiketen hän on kärjistämällä luonut kontrastia aurinkoisen Persian ja kylmän Lapin välille.

Fantasia pimeyden ytimessä

Kultainen kompassi (1995) on englantilaisen *Philip Pullmanin* fantasiaromaani, jonka tapahtumapaikat vaihtelevat Lontoosta Lappiin. Siinä on agenttitarinamaisia äkkikään-teitä, vaarallisia vihollisia ja täpäriä pelastumisia. Kirjasta tehty filmi ei ole alkutekstille aivan uskollinen.

Pohjoisessa on talvi, kylmää ja pimeää, laajoja lumilakeuksia ja jäätyneitä järviä. Ja siellä ovat ennen kaikkea pohjantulet, nuo ihmeelliset, vihertävän ja purppuranhohtoiset hunnut, joiden kautta voi saada kosketuksen universumien ytimeen, mystiseen Tomuun, ja lukuisiin toisiin maailmoihin.

Pohjoisen pimeyteen on sijoittunut salaperäinen laboratorio, jossa tehdään kadonneilla lapsilla erilaisia kokeita, muun muassa heidän daimoninsa, eläinhahmoiset sielunsa erotetaan heistä. Päähenkilö, Lyra-niminen tyttö, ottaa kultaisen kompassin avulla tehtäväkseen pelastaa nämä lapset. Apuna hänellä on satujen opastavan eläimen tapaan jääkarhu Iorek Byrnison, joka on yhteisönsä hylkäämä panssarikarhu.

Lappi on *Kultaisessa kompassissa* maantieteellisesti ajateltuna sekoitus Norjaa, Ruotsia, Suomea ja Siperiaa. Tämä näkyy paikan- ja muissa nimissä. Pääpaino on norjalaisella nimistöllä ja sanastolla.

Laura Hanni: Kuvitusta Philip Pullmanin fantasiaromaaniin *Kultainen kompassi*. Akryyli, 2008. Työ kuuluu Hannin pro gradu -tutkielman taiteelliseen osioon.

Lyra saapuu Norrwayssa Trollesundin kaupunkiin. Ilmeisesti Pullman on käyttänyt fiktiossaan esikuvana Tromssaa. Tosin Ruotsissa on Trollesund-niminen kaupunki, joka sijaitsee Tukholmasta lounaaseen. Ehkä nimen sadunomainen alkuosa peikko-merkityksineen on kiehtonut kirjailijaa. Keskeisen pohjoisen tapahtumapaikan Svalbardin nimi on lainattu Huippuvuorten norjankielisestä nimestä.

Suomeakin sekoittuu joukkoon. Lyra saa ystävälliseksi avustajakseen kokonaisen pilvimännynillä lentävän noita-armeijan. Sen johdossa on Serafina Pekkala, vaaleahiuksinen ja vihreäilmäinen noitakuningatar, joka on pukeutunut muiden noitien tapaan pelkkiin silkkikaitaleisiin.

Saamelaisiksi tulkittavia henkilöitä ei *Kultaisessa kompassissa* ole. Kliseemäisiä vihollisia ovat Siperiasta kotoisin olevat samojedimetsästäjät, joilla on leveät aasialaiskasvat ja jotka vaikuttavat kovin yksinkertaisilta.

Edellä esitellyillä tarinoilla – lukuun ottamatta Voltairen *Mikromegasia* – on ainakin yksi yhteinen piirre. Lappi – olkoonkin vaikka kuinka kaavamaisesti kuvattu – on päähenkilön kannalta paikka, jonne on tehtävä pakollinen matka ja joka symboloi eheytyksen ja kasvamisen kannalta välttämätöntä kriisiä. Mutta joskus ei voi välttyä vaikutelmalta, että vieraassa katseessa on – ilmeisesti tiedostamaton – rasistista kaihia ja ylimielistä hajataitoisuutta. ●

Jäävaltakunnan taistelevat kulttuurit

Missä kulkee vähemmistön ja enemmistön valtataistelun rintamalinja ja miten sitä manifestoidaan ulospäin? Nämä kysymykset nousivat mieleeni vieraillessani Grönlannin pääkaupungissa Nuukissa pohjoisia alueita tutkivien konferenssissa. Asuin norjalaisen lähetyssaarnaajan kunniaksi nimetyssä hotellissa keskellä kaupunkia. Ikkunastani avautui suora näkymä yhteisön ytimeen, tavaratalon pihaan. Entiseen aikaan aluetta olisi sanottu markkinapaikaksi, sosiaalisen vuorovaikutusverkoston sykkiväksi sydämeiksi.

Valtaosa pihaan tulevista, sieltä lähtevistä ja pihalla oleskelevista ihmisistä oli inuitteja. Eikä ihme, sillä Grönlannin 56 600 asukkaasta inuitteja on runsaat 50 000. Loput ovat pääosin tanskalaisia. Inuitit muodostavat tämän jäävaltakunnan valtaväestön ja tanskalaiset ovat vain pieni vähemmistö. Virallisesti saari on kuitenkin osa Tanskaa: jo vuoden 1000 tienoilla viikingit kävivät asuttamassa jäistä vapaita rantakaistaleita. Samaan aikaan saapuivat nykyisten inuittien esi-isät Kanadasta. Lähtökohtaisesti kansat ovat siis yhtä ”alkuperäisiä” saarella. Heitä alkuperäisempi oli sittemmin saarelta hävinnyt intiaaniperäinen kansa.

Osin aseellisenkin taistelu saaren herruudesta voittivat aluksi inuitit. Skandinaavien määrä kutistui ja heidän kulttuurinen vaikutuksensa heikkeni, kunnes 1700-luvulla hotellini nimikkohenkilö saapui kääntämään saaren väkeä ja sen myötä norjalais-tanskalainen hallinto sai uuden pysyvän jalansijan. Kulttuurinen valtamittari alkoi kääntyä skandinaavien eduksi. Kirkon ja kruunun liiton toiminta oli täälläkin niin tehokasta, että inuitit saivat oman Home Rulensa vasta 1979 – ulkopuolisen tuen turvin.

Nykyisin grönlantilaisilla on oma parlamenttinsa ja kaksi edustajaa Tanskan parlamentissa. Autonomista asemaa symboloi lippu, postimerkit ja kansallislaulu. Saaren virallisia kieliä ovat grönlanti ja tanska. Saaren nimi on kuitenkin edelleen viikinkiperäinen Grönland (Vihreä maa), eikä valtaväestön oman kielen mukainen Kalaallit Nunaat (Ihmisten maa). Rahakin on Tanskan kruunu. Inuitit ovat saarelle tulleita siirtolaisia siinä missä tanskalaisetkin, mutta vaativat siitä huolimatta kovaan ääneen itsenäisyyttä. Monet puheenvuorot ovat aggressiivisia, vaativia, syyttäviä. Ääni on saanut uutta puhtia ja kantavuutta ilmaston lämpenemisen vuoksi: uskotaan, että jään sulaminen vapauttaa ikiroudassa uinuvia luonnonrikkauksia.

Mitä tekevät syytösten kohteet, vähemmistötanskalaiset? Heitä ei juurikaan näy tavaratalon pihamarkkinoilla, jossa myydään pahvilaatikkojen päältä katkarapuja, kuivattua kalaa, marjoja, rihkamaa. Sen sijaan tavaratalon ja muiden yritysten johdossa sekä yliopistolla he ovat yliedustettuina: kaikki tapaamani professorit olivat tanskalaisia miehiä. Useilla heistä oli inuittivaimot – kulttuurivaihtoa sekin. Sen sijaan inuitit ovat hyvin edustettuina turisteille suunnatussa bisneksessä. Myytävät matkamuistot ovat valtaosaltaan inuittiperinteeseen liittyvää käsityötä (eikä hongkong-roskaa niin kuin meidän Lapissamme): puuta, luuta, kiveä, nahkaa.

Tämä hämmentää turistia, joka on lähtökohtaisesti ajatellut inuitteja sorrettavan ja hyväksikäytettävän. Mistä ihmeestä onkin tullut käsitys alistuvasta kansasta? Ehkä saarelaisten ongelmista, alkoholismista ja itsemurhista. Niistäkin syytetään tanskalaisia: mitäs menivät siirtämään inuitit idyllisistä kylistään Nuukin parakkeihin 1960-luvun rakennemuutoksen aikana. Tanskalaiset kollegani myöntävät auliisti ongelman ja teettävät inuittiopiskelijoillaan tapaustutkimuksia tyhjenneistä kylistä. Grönlannin itsenäistymiseen he eivät ota suoraa kantaa, mutta on selvää, että uusin taistelu saaren kulttuuriherruudesta on vasta alkanut.

Pälvi Rantala

LAPPI TÄYNNÄ LEGENDOJA

Lapissa legendat ovat usein suhteellisen paikallisesti vai-kuttaneita merkkihenkilöitä, kuten Kalkkimaan pappi tai *Petronella*. Samalla ne ovat suullisia ja vaihtoehtoisia kertomuksia paitsi menneestä myös nykyisyydestä.

Yksi kaataa karhuja paljain käsin, toinen varastaa rikkailta ja antaa köyhille, kolmas syö kerralla kokonaisen vasikan. Legendaaristen sankareiden ja antisankareiden teot ovat ikimuistoisia, suuria ja mahtavia.

Ilmaukset ”legendaarinen maalivahti”, ”rockmusiikkiin elävä legenda” tai ”Lapin legenda” kertovat, että termiä käytetään etenkin puhekielessä kuvaamaan erilaista, muista poikkeavaa ja mieleen jäänyttä henkilöä.

Lappilaisiksi legendoiksi voisi jälkimaineen ja kertomusten määrän perusteella kutsua ainakin Petronellaa ja Kalkkimaan pappia, jotka ovat päätyneet muistelluiksi ja myyttisiksi hahmoiksi hyvin erilaisista syistä.

Alatorniolla 1800-luvulla elänyt, Kalkkimaan papiksi kutsuttu *Pietari Herajärvi* oli kylähullu, kulkija ja pilkkarunoilija, jonka kerrotaan vetäneen Raamattua narussa perässään ja muistaneen pappien saarnat ulkoa, sanasta sanaan ja niiskauksia myöten. Petronella taas kulki loppukesän 1949 Inarin kultamailla. Hänestä tuli legenda kau-neutensa, kiehtovuutensa ja salaperäisyytensä ansiosta.

Menneisyyden täydentäjät

Lappilaisia legendoja esittelevien kirjasten sarjan esipuheessa *Markku Arvelin* toteaa, että vaikka legendaksi nouseelta ihmiseltä yleensä odotetaan suuria tekoja tai erikoisia kykyjä, on Lapissa toisin: täällä legendat saattavat olla pienen piirin tuntemia, paikallisia merkkihenkilöitä. Heistä kerrotaan, heidät tunnetaan ja heitä rakastetaan vielä kauan heidän kuolemansa jälkeenkin, mutta he eivät välttämättä koskaan saavuta kansallista saati kansainvälistä mainetta.

Sarjan esipuheessa kerrotaan myös, että Lapin Legendat -sarja pyrkii taltioimaan menneisyyttä, ennen kuin viimeiset silminnäkijät ehtivät kadota. Toisaalta sarja pyrkii myös paikkaamaan aukkoja, joita ”puutteellinen historiantkirjoitus on jättänyt ja joita tarinankertoajat ovat vuosikymmenten aikana osaltaan yrittäneet täyttää”.

Tästä näkökulmasta katsottuna legendat ovat siis jotain muuta kuin historiantkirjoittajien tutkimukset – ne ovat tarinoiden kautta eteenpäin välittyviä, suullisia ja vaihtoehtoisia kertomuksia menneestä. Nämä kertomuk-

set ovat myös vaarassa kadota, ellei niitä taltioida sellaisenaan, silminnäkijöiden todistamina tapahtumina. Legenda on menneisyyttä: osa jotain sellaista, joka ei koskaan enää palaa.

Sekä Kalkkimaan pappi että Petronella ovat saaneet lukuisat ihmiset kertomaan, tarinoimaan ja muistelemaan. Läheskään kaikki kertojat eivät toki ole silminnäkijöitä, vaan kertomukset legendasta siirtyvät suullisena perinteenä sukupolvelta toiselle.

Kalkkimaan pappi on hyvä esimerkki siitä, miten perinne ei katoa, vaikka legendaarinen henkilö on kuollut yli 150 vuotta sitten. Tarinoiden kertominen on osa ihmisenä olemista. Teoreettisemmin tarkasteltuna kertomuksilla

Valokuva: Tornionlaakson maakuntamuseo

Kalkkimaan pappi torniolaisen valokuvaajan Johan Björkmanin kuvaamana 1880-luvulla.

Kalkkimaan papin runo kirkosta ja papeista

Kaikki on tyhjää töminää
hulluin herrain höminää
Mitä sanassa sanohtaan
ja kirjoitukset kirjoittaa.

Jumalaa ei olekhaan,
eikä sitä tulekhaan,
eikä niin paha pirua
joka häittäis' minua.

Ämmiä sillä on ärsytetty
ja ukkoja sillä oon uskotettu
ja tehty juoru Jumalasta
jota ei ole ollenkhaan.

Lähde: SKS, kansanrúnousarkisto.
Pertti Vuennon sitomaton aineisto 5,
v. 1994–1995.

Taiteilija Otto Valleniuksen tulkinta Kalkkimaan papista. Maalaus on vuodelta 1919 ja kuvaa juhannusjuhlia Kallinkankaalla.

on merkitystä paikallisen identiteetin säilymiselle. Niiden avulla pohditaan sosiaalisia rakenteita ja normeja, niiden parissa viihdytään ja niillä viihdytetään.

Legenda sieppaa ihmisen

Miksi sitten joku henkilö nousee legendaksi, kun taas toinen – ehkä merkittävämpi – katoaa historian hämärään? Kalkkimaan papista on tullut suosittu kertomusten hahmo ehkä siksi, ettei hänestä historiallisena henkilönä tiedetä juuri mitään. Näin häneen on mahdollista sijoittaa miltei mitä tahansa piirteitä, hänen suhunsa voidaan laittaa sanontoja ja runoja ja häneen saatetaan liittää monenlaisia kertomuksia.

Kalkkimaan pappi myös vastaa eri aikoina erilaisiin tarpeisiin: joskus hän on väärin ymmärretty nero, toisinaan taas isänmaallinen runoilija, kapinallinen herrojen pilkkaaja tai taiteilija. Vaikka Kalkkimaan pappi ei tehnyt suuria tekoja, hän on silti yhteisössään tärkeä hahmo: häneen voi samastua, häntä voi ihailta tai parjata, hänelle voi nauraa – tai hänen vuokseen voi itkeä.

Petronellaan taas on helppo rakastua, vaikka häntä ei koskaan olisi tavannutkaan. Ehkä hänessä kiehtovat arvoituksellisuus ja saavuttamattomuus, vieraus ja etäisyys. Petronella ei ollut ajalleen tyyppinen nainen, eikä Kalk-

kimaan pappi vastannut miehistä ihannetta. Ehkä tämä sukupuolirooleilla leikkiminenkin tekee heistä niin miuis-tettavia.

Voisikin ajatella, ettei ihmisestä tule legendaa, vaan legenda tavallaan sieppaa ihmisen ja muovaa hänestä kertomuksiin sopivan hahmon. Hänen elämänsä asettuu osaksi jo olemassa olevaa kertomisen perinnettä ja sopeutuu siihen mutta myös tuo siihen jotain uutta.

Legendasta kertoessamme kerromme oikeastaan itsestämme ja siitä, mikä meille omassa ajassamme, kulttuurissamme ja yhteiskunnassamme on tärkeää. Legenda ei siis ole vain menneisyyttä vaan mitä suurimmassa määrin myös nykyisyyttä. Legenda on aina ajankohtainen, vain syyt legendan hengissä pysymiselle vaihtuvat. ●

Lähteet

Kotiseudun tarinoita. Koennut Lauri Simonsuuri. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 1951.

Peltomaa, Matti & Arvelin, Markku: *Petronella – unelma elää*. *Sylvia Petronella Antoinette van der Moerin tarina syksystä Lemmenjoella*. Lapin Legendat 2. Ukko-Media Oy, Inari 2005.

Rantala, Päivi: *Kylähullun paluut* (työnimi). Väitöskirjan käsikirjoitus, tulossa 2009.

Laura Junka

PORO JYRÄÄ PITSAT

Lappilaisuus on muodissa, ja paikalliskulttuurista ollaan ylpeitä. Onko Lapin matkailu ja markkinointi viimein pääsemässä eroon vanhasta siirtomaa-ajan hengestä?

Eurooppalainen kolonialismi jätti siirtomaihin syvät henkiset ja kulttuuriset arvet. Modernin ajattelutavan ylivalta tuhosi paikallisten uskon ja siteit omaan kulttuuriperimään sekä alisti siirtomaat ulkoapäin asetettujen representaatioiden ja kehitysvisionien alle.

Näin on todettu käyneen myös Lapissa, Euroopan ja Suomen pohjoisella takapihalla. Vuonna 2000 kirjailija *Tapani Niemi* julkaisi matkailun Lappi-kuvaa käsittelevän kirjan *Kaihon Kotimaa*, jossa hän esitti, että vanha siirtomaa-ajan henki kummittelee yhä Lapin matkailun yllä.

Sen sijaan että Lappia markkinoitaisiin pohjoisena alueena, jolla on omat kiehtovat perinteensä ja elävä kulttuurinsa, arktiseen tunturiin on tuotu jotain aivan muuta: urbaania säpinää, motorisoituja aktiviteetteja ja juuretonta pikaruokaa. Alueen omaa kulttuuriperinnettä on hyödynnetty vain karikatyyrimäisesti, saamelaispukuun sonnustautuneiden valeporomiesten ja nokinaamaisten lapinkas-teiden muodossa.

Niemi visioi kirjassaan litanian uusia, konkreettisia ehdotuksia matkailun Lappi-kuvan kehittämiseksi. Matkailun tulisi nojata Lapin erityisominaisuuksiin: erämaaluontoon, tarinoihin, hiljaisuuden kulttuuriin, perinneruokaan ja paikallisiin raaka-aineisiin.

Paikallisen paluu

Niemen kritiikki osui ajan hermoon. Kahdeksan vuotta myöhemmin suuri osa ehdotuksista on toteutunut tai toteutumassa, joko kirjaimellisesti tai yleisempinä trendeinä.

Muutos on tuttu myös moottorikelkkaretkistä tunnetun Lapin safareiden tuotesuunnittelija *Pihla Väänäselle*.

– Kysymys, joka pyörii kaikkien huulilla näinä päivinä, on se, miten hiljaisuuden kokemukset on mahdollista tuottaa, Väänänen toteaa.

Kyse ei ole idealismista vaan asiakaslähtöisestä strategiasta. Hiljaisuudelle ja hitaammalle rytmille on nyt selvä tilaus.

– Ulkomaalaiset ihastuvat Lapissa nimenomaan hiljai-

suuteen ja rauhaan. Monet tulevat tänne meluisista suurkaupungeista tai toinen toiseensa kiinni kasvaneista kylistä.

Hiljaisuuden lisäksi myös luonnosta saatava elinvoima ja luonnonantimet ovat nouseva trendi. Maailmanlaajuisen huoli ilmastonmuutoksesta ja kasvava ympäristötietoisuus on luonut tilaa uusille, entistä luonnonmukaisemmille matkailutuotteille. Teema on tervetullut myös siksi, että se kytkeytyy laajempiin yrityksiin pidentää Lapin matkailusezonkia talven ulkopuolelle.

– Olemme miettineet, mitä suomalainen luonto tarjoaa ja mitä luonnon antimilla voidaan tehdä.

Väänänen kertoo, että pohjoisten marjojen, sienien ja yrttien ympärille pyritään kehittämään matkailutuotteita, joissa korostuvat ekologisuus, hyvinvointi ja paikallinen tietämys luonnontuotteiden terveys- ja hyötykäytöstä. Tulevaisuudessa retki marjametsään saattaa olla Lapin matkan kohokohta.

Alppi-Lappi

Ovatko paikalliset arvet, myytit ja tietotaito siis syrjäyt-

tämässä aikaisemman massaturismin ylilyönnit? Tapani Niemi yllättyi itsekkin positiivisesti viime vuonna, kun hän vieraili Levin uudessa hiihtokylässä.

– Kävin kaikki ravintolat läpi ja huomasin, että pitsat, burgerit ja roskaruoka olivat jääneet listoilta melkein kokonaan pois. Jokaisen ravintolan päätuotteena oli poro, Niemi kertoo.

Toisaalta itse hiihtokylä on juuri sellainen arkkitehtuurinen fiasko, jollaista vastaan Niemi on taistellut jo vuosia. Lapissa on vahva puu- ja kelorakentamisen traditio. Puurakennukset sopivat kulttuurimaisemaan ja hirsitalo on ulkomaalaisille aina elämys. Mitä kiviset alppimajat tekevät keskellä tunturia?

Pallo hallussa

Paluu perinteisiin ei tietenkään ole ainoa tapa vastata kolonialismin haasteeseen. Myös siirtomaavallan omien käytäntöjen haltuunotto voi olla vapauttavaa, jos se tehdään omilla ehdoilla ja tietoisena jännitteistä oman ja valtakulttuurin välillä.

Myyttisen Lapin ohella on alkanut kukoistaa myös toi-

senlainen lappilainen paikalliskulttuuri. Esimerkkinä voidaan pitää vuonna 2005 ilmestynyttä kaupunkiopas *Rollaattoria*.

Rollaattori esittelee Rovaniemen eloisana nuorten kaupunkina, joka elää marginaalisessa maantieteellisessä asemassa mutta täysin tietoisena globalisoituneista urbaanin kulttuurin trendeistä. Rollaattorin Rovaniemi käyttää suurkaupunkien kieltä ja tyyliä mutta ei kumarra niille.

Oppaan takaa löytyy Lapin yliopistossa graafista alaa opiskellut *Ilkka Väyrynen*, joka on luonut myös viime aikoina julkisuuteen ponnahtaneen tekstiilidesigniryitys Mielandin brändin. Mainostoimisto Advertising Kioskia vetävän Väyrysen mielestä Rollaattorin ja Mielandin tapaisten tuotteiden vahvuutena on se, että niissä näyttäytyy täysin uudenlainen, omintakeinen mutta nuorekas ja ajassaan kiinni oleva Lappi.

– Rollaattorin ajatuksena oli tehdä matkaopas, jota paikalliset ostavat. Kerrankin jotain, joka on olemassa meitä itseämme varten, Väyrynen kertoo.

Ja jos joku muukin sattui ostamaan Etelä-Suomessa kulttimaineeseen nousseen kaupunkioppaan, hyvä niin. ●

Tulevaisuuden korkeakoulukonserni

Suomen korkeakoulut ovat rakenteellisen kehittämishaasteen edessä. Tämä koskee voimakkaasti myös Lapin korkeakouluja. On jouduttu vastaamaan kysymykseen: Millaisin rakentein turvataan Lapin korkeakoulujen tulevaisuus ja tehdäänkö työ itse vai jätetäänkö tulevaisuus ulkopuolisten käsiin?

Lapin yliopisto ja ammattikorkeakoulut ovat vastanneet: Rakennetaan yhteinen Lapin korkeakoulukonserni ja tehdään tulevaisuus itse. Ei ole varaa jättäytyä ulkopuolisten käsiin. Konserniin tähtäävä rakenteellisen kehittämisen ohjelma on tehty ja sitä toteutetaan. Yhteinen strateginen tavoite vuodelle 2012 on asetettu. Toistaiseksi oma ote on pitänyt hyvin.

Jo tähän mennessä on huomattu, että rakenteiden kehittäminen ja siihen liittyvä valintojen tekeminen vaatii myös kipeitä ratkaisuja. Valintoja mietittäessä on aina esillä myös vaihtoehto, ettei tehdä mitään tai ollaan vain tekevinään jotain kosmeettista. Haasteet ovat kuitenkin sellaiset, että tekemättä jättäminen siirtää otteen ulkopuolisille.

Rakenteellinen kehittäminen on korkeakouluissa niin vahvasti läsnä, että joskus tuntuu, että koko toiminta on pelkkää rakennemuutosta tai sen valmistelua. Rakenteiden kehittäminen ei ole, eikä saa olla, päämäärä vaan keino päätavoitteen saavuttamiseksi. Yhteinen strategia sanoo päätavoitteen selvästi: ”Lapin korkeakoulukonserni varmistaa yliopisto- ja ammattikorkeakoulutasoisen koulutuksen, tutkimuksen ja taiteellisen toiminnan Lapissa.”

Rakenteiden kehittäminen ei ole muutenkaan itsetarकोितuksellista, vaan sen pitää luoda perustaa korkealaatuisemmalle toiminnalle ja vahvemmille yksiköille, jotka menestyvät myös tulevaisuudessa. Rakenteista on aluksi lähdeittävä liikkeelle, mutta jos pysähdytään vain rakenteiden uudelleen järjestelyyn, silloin todellinen päämäärä jää saavuttamatta. Laadun ja sisältöjen parantamisen on oltava koko ajan mukana, koska vasta näiden kautta saadaan toiminnalle lisäarvoa.

Lapin korkeakoulukonsernin kehittäminen perustuu laajaan asiantuntijavalmisteluun. Yliopiston ja kahden ammattikorkeakoulun asiantuntijoiden motivaatiosta ja jaksamisesta pitkälle riippuu, saavutetaanko asetut tavoitteet. Korkeakoulujen johto ohjaa ja hoitaa oman päätöksentekijän roolinsa. Johto itse ei tuota sisältöjä vaan luo edellytyksiä.

Rakenteiden ravistelu aiheuttaa paljon työtä ja huolta. Joku asiantuntijakin voi todeta, ettei asia koske minua ja vetäytyy. Tämä on tietysti määrin inhimillistä muttei

hyväksyttävää, koska tulevaisuus ei rakennu ilman asiantuntijatyötä. Uhrauksiakin joudutaan tekemään päätavoitteen saavuttamiseksi. Eräs aktiivinen korkeakouluasiantuntija sanoi: ”Tässä on kauheasti työtä, tämä on välillä tosi vaikeaa ja inhottavaakin, mutta olen hammasta purren mukana siksi, että koen tekeväni tulevaisuutta itselleni, omalle alalleni ja Lapin korkeakouluille.” Hän sanoi olennaisen.

Lapin korkeakoulukonsernin rakentaminen on hyvässä vauhdissa, kiitos tehokkaan asiantuntijatyön ja ripeän päätöksenteon. Yhteinen korkeakoulukonsernistrategia on hyväksytty, yhteinen innovaatio-ohjelma valmis, koulutuslakohtaisen työnjaon toteuttaminen käynnissä ja tukipalvelujen yhteinen järjestäminen valmisteilla. Konsernin perusta muotoutuu.

Strategian visio vuodelle 2012 on vaativa: ”Lapin korkeakoulukonserni on kansainvälisesti ja kansallisesti houkutteleva kokonaisuus, jonka vahvuus perustuu konsernin korkeakoulujen korkealaatuiseseen osaamiseen ja tunnustettuun, innovatiiviseen asiantuntijuuteen”.

Korkeatasoiseksi ja houkuttelevaksi julistautuminen ei riitä, vaan aseman pitää perustua tosiasioihin sekä olla muiden toteamaa ja tunnustamaa. Vuosina 2012 ja 2016 suoritetaan kansalliset korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen arvioinnit ja vuonna 2020 kansainvälinen arviointi. Näissä arvioinneissa menestyminen varmistaa Lapin korkeakoulukonsernin ja sen korkeakoulujen tulevaisuuden. Epäonnistumisen seurauksia ei uskalla edes arvailla.

Lapin korkeakoulukonserni ei ole koskaan valmis, ei vuonna 2012 eikä sen jälkeenkään. Aina parempaan tähtääminen kuuluu jo korkeakoulun luonteeseenkin. Jo saavutettuun voidaan olla tyytyväisiä, mutta laakereille ei voi jäädä lepäämään. Päättyö on vielä edessä. Siinä laadun parantaminen on vahvasti mukana.

Kylä kaupungissa

Tekstiilityön lehtori *Päivi Linnansaari* muutti Sinetän kylään 35 vuotta sitten. Kylä sijaitsee Ounasjoen varressa parinkymmenen kilometrin etäisyydellä Rovaniemen keskustasta. Luonnonkaunis kuudensadan asukkaan kylä on yksi Rovaniemen kehittyvistä palvelukeskuksista, jonne muuttaa koko ajan uusia asukkaita.

Sinetässä on monenlaista pienyritystoimintaa mm. elämysmatkailuun liittyen. Kylän keskellä on kauppa, krouvi, posti, huoltoasema, autokorjaamo, grillikatos, matonpesupaikka ja uimaranta. Lisäksi kylässä on koulu, päiväkotiki, neuvola ja hammashoitola.

Keväällä 2008 kylätoimikunnan puheenjohtajaksi valittu Päivi Linnansaari kokee tehtäväkseen puhalttaa kyläläisiin yhteishenkeä.

– Haluaisin kylän uudet asukkaat mukaan toimintaan. Kylätoimikunta järjestää mm. kalakilpailuja, kukkien taimien vaihtopäiviä, ylläpitää kylän yhteistä luistinrataa, latureittejä, vihannespeltoa ja perhosniittyä, valmistaa lumiveitsiä sekä järjestää erilaista kerhotoimintaa, Päivi listaa.

Viime aikoina sinettäläisiä on puhuttanut vanhan kyläkoulun kohtalo. Hirsinen koulurakennus on rakennettu talloilla viime vuosisadan alussa. Kyläläiset haluaisivat Museoviraston suojeleman rakennuksen asukkaiden käyttöön.

– Koulusta käydään parhaillaan neuvotteluja kaupungin kanssa ja aika näyttää, miten asiassa käy.

Kylätoimikunta houkuttelee kyläläisiä yhteiseen toimintaan mm. kyläkävelyillä, kuutamohiihdoilla, avantouinneilla ja puhuttamalla ihmisiä kuulun kyläkaupan ja kyläkrouvin edessä.

– Yli 80-vuotiaiden teräsmummojen ja kädentaitonsa säilyttäneiden papparaisten yhteishenki talkoissa on kaunista katseltavaa. Yhteisöllisyys ja toisten kanssa tekeminen on elämän perusjuttu, joka tuottaa kaikille hyvän mielen.

Ensi kesänä sinettäläiset järjestävät vanhan ajan puintitapahtuman, johon kuuluu viljan puinti vanhalla puimakoneella, viljan jauhminen kylän vanhassa myllyssä ja tietenkin tuoreen uudisleivän leipominen.

Päivi Linnansaari on selvästi innostunut kylätoimikunnan puheenjohtajan tehtävästään. Puhuessaan tekstiilityön lehtorin kädet tekevät laajoja kaaria ja nopeita pistoja. Ajatus ei tahdo pysyä perässä.

– Toimiminen kylätoimikunnassa on toimimista rahan valtaa vastaan. Yhteisöllisyys on elämän arkista ruisleipää, jota on mukava nauttia yhteisen pöydän ääressä. Vanha kunnan talkoilu virkistää väsyneen mielen ja on hyvää vastapainoa virkatyölle, Päivi pohtii.

Olli Tiuraniemi

> Päivän linkit

www.maaseutuplus.fi – Suomen Kylätoiminta ry

www.plappi.fi – Lapin kylätoiminta

www.rovaniemi.fi – Rovaniemen kylät ja kaupunginosat

Marjo Laukkanen

Seuraavan kiven yli

Taidemaalari Anna Retulaisen työt hehkuvat voimakkaita värejä, mutta hän itse nauttii pimeydestä, harmaudesta ja hiljaisuudesta sekä pyöriästä kivisessä maastossa.

Studioon lattiaa peittää läpinäkyvä muovi. Sen päällä on sokin punaisia, oransseja, vihreitä ja keltaisia maaliäiskä, tyhjiä väriputeleita sekä keskeneräisiä maalauksia. Toiselle huoneen pitkistä seinistä on levitetty valtavankoinen maalaus, joka läikkyy ja leiskuu samoissa väreissä kuin studion lattia.

Kaiken sekamelskan keskellä seisoo taidemaalari *Anna Retulainen* ja kertoo, että studiossa on hänen mielestään yhä turhan siistiä. Hieman myöhemmin selviää myös, että Retulainen ei itse asiassa pidä väreistä eikä kaipaa niitä ympärilleen.

– Olen aina pitänyt pimeästä. Se on parasta työskentelyaikaa, sillä pimeys sulkee kaikki ärsykkeet sisäänsä.

Lapissa Retulainen nauttii ruska-ajan sijaan loppusyksystä – kuolleesta syksystä, kuten hän itse siitä puhuu. Hänen mukaansa punaisen, keltaisen ja oranssin saa myös purkista ja vieläpä puhtaampina kuin luonnosta.

Taidemaalari on myös ensimmäinen tapaamani ihminen, joka sanoo, ettei pidä lumesta.

– Lumi on kuin pyyhekumi, se peittää kaiken alleen.

Retulaisen mukaan esimerkiksi puut ovat kauneimmillaan ilman lehtiä ja lumipeitettä. Kuvaan sopii, että Retulainen pitää epäväreistä, joita ei pysty suoraan määrittelemään tai nimeämään. Väreistä hänen suosikkinsa on harmaa.

Retulainen uskoo, että harmaa puhuttelee myös muita, vaikka emme sitä aina itse huomaakaan tai myönnä. Esimerkkinä hän mainitsee sohvan: suurin osa suomalaisista päättyy oranssin sijaan harmaaseen sohvaan.

– Harmaassa on kaikkein eniten värejä. Se pitää sisälleen kaiken ja antaa eniten tilaa. Harmaa on avoin eikä toitota.

Kysymykset tärkeämpiä kuin lopputulos

Värikkään, suorastaan kirkuvan maalauksen edessä ympäristön ja puheen välistä eroa ei voi olla huomaamatta. Harmaasta ja hiljaisuudesta nauttiva taidemaalari ei kuitenkaan koe tilannetta ristiriitaiseksi.

– Sillä, mistä pidän, ei ole mitään tekemistä sen kanssa, mitä teen työssäni. Suhtaudun keltaiseen samalla tavalla kuin pinkkiin, nehän ovat vain värejä ja sitäkin vain suhteessa toisiinsa.

Retulainen ei ajattele tiettyjen värien symboloivan tiettyjä tunteita, sillä jokainen määrittelee ja tulkitsee värejä omista lähtökohdistaan. Työssään Retulainen kertoo käyttävänsä mahdollisimman kirkkaita värejä.

– Otin kaikki puolityhjät tuubit mukaan, ja ne oli käytettävä pois, Retulainen naurahtaa maalaukseensa viitaten.

Suorapuheinen taidemaalari ajattelee, ettei maalaamisella ole mitään tekemistä tunteiden kanssa. Henkilökohtaisuuden tai yhteiskunnallisuuden sijaan hän pohtii maalauksissaan taiteen sisäisiä kysymyksiä etsien sen rajoitteita, trendejä ja laitoja. Retulainen onkin kiinnostunut ennen kaikkea taiteesta ja taidehistoriasta sekä maalauksesta kielenä.

– Minulla on tietyt syyt tekoihini, mutta ne eivät liity millään tavalla tunteisiini.

Retulaisen mukaan työskentelyssä on tärkeintä se, mitä tapahtuu työhuoneella. Hän nauttii työstään mutta sanoo, ettei pidä valmiista maalauksistaan. Siksi hän ei järkyty, jos muutkaan eivät pidä niistä. Retulainen kuvailee töitään ehdotuksiksi. Hän kysyy, ”voisiko olla myös näin?” ja on yhtä tyytyväinen vastaukseen ”ei voi” kuin ”kyllä”. Joka tapauksessa vastaus johdattaa seuraavaan kysymykseen.

Anna Retulainen

Taidemaalari Anna Retulainen on syntynyt Orimattilassa vuonna 1969 ja asunut viimeiset parikymmentä vuotta Helsingissä. Hän on työskennellyt kuvataiteilijana täyspäiväisesti 90-luvun puolivälistä lähtien. Kun Retulainen ei keskity maalaamiseen, hän urheilee tai laittaa ruokaa. Retulainen on työskennellyt syyslukukauden Lapin yliopiston ja Wihurin rahaston vierailevana taiteilijana.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että Retulainen ei välittäisi valmiista töistään. Hän myöntää, että ne ovat henkilökohtaisia mutta painottaa, että työskentelyn aikana tehdyt valinnat eivät ole henkilökohtaisia.

– Taide on syvällisintä ja kevytmielisintä, mitä ihminen voi ajatella. Se ei tapa ketään, mutta se voi pelastaa kaiken.

Pakkomielteenä kokonaiset poronsarvet

Rovaniemellä Retulainen on nauttinut täydellisestä ulkopuolisuuden ja vierauden tunteesta. Hän on kokenut irrottautumisen sosiaalisista ja osin pakkososiaalisistakin ympyröistä vapauttavana. Toisaalta hän kertoo pystyneensä erakoitumaan hyvin myös Helsingissä.

Retulaisen mukaan arjen eläminen jossain muualla vaikuttaa työskentelyyn yleensä viiveellä. Hän työskentelee aina yksin eikä koe tarvetta muuhun – ei työssään eikä vapaa-ajalla.

– Viettäisin mielelläni vähintään kolme kuukautta vuodesta pelkästään maastopyöräillen. En tekisi maalaamisen lisäksi mitään muuta.

Retulaista viehättää maastopyöräilyssä sen edellyttämä täydellinen keskittyminen. Mukana saa olla korkeintaan oma mies.

– Ei voi ajatella muuta kuin keskittyä siihen, että pääsee seuraavan kiven tai juurakon yli.

Rovaniemelle saavuttuaan Retulaisen valtasi outo pakkomielle, jonka lopputulosta hän pyörittelee käsissään – kokonaisia, leikatussa pääläessä yhä kiinni olevia poronsarvia. Retulainen ei vielä tiedä, mitä aikoo sarvilla tehdä.

– Jos tietäisin, mitä näillä sarvilla teen, en varmaan olisi edes hankkinut niitä. ●

Tuija Kauppinen

Lappi matkalla kansainvälisen elokuvateollisuuden maailmankartalle

Sveitsissä toteutetut Bollywood-tuotannot ovat tehneet alppimaasta intialaisten suosikkimatkakohteen. Taru sormusten herrasta houkuttaa matkailijoita Uuteen Seelantiin, Thaimaassa matkailijat suuntaavat Kwai-joen sillalle ja Bond-elokuvien kuvauspaikoille. Esimerkkejä löytyy ympäri maailman.

Voisiko Suomen Lappi päästä tälle samalle listalle?

Maisemat tukevat tarinaa

Lapin ehdoton kilpailuetu on arktinen luonto ja erämaat yhdistettynä toimivaan infrastruktuuriin. Harvassa paikassa maailmassa tuotantoryhmä pääsee yhtä vaivattomasti kuvaamaan todellisen erämaan keskelle ja kuvauspäivän jälkeen takaisin palveluiden ääreen. Kasvava kiinnostus lunta, jäätä ja talvea kohtaan on kiistaton etu lähes lumivarmassa Lapissa. Maamme etuna on myös alan osaajien hyvä kielitaito sekä vähäinen byrokratia.

Elokuvat eivät kuitenkaan synny yksistään komeista tunturihuipuista ja mutkamaen laskusta, vaikka matkailuala niin toivoisikin.

– Kauniit maisemat eivät riitä, vaan niiden on tuettava käsikirjoituksen tarinaa, muistuttaa amerikkalainen tuottaja *John Baldecci*, joka on mm. *Brad Pittin* tähdittämän, Meksikossa kuvatun Mexican-elokuvan takana.

– Ehkä olisimme kuvanneet sen Suomessa, jos elokuvan nimi olisi ollut ”Finlander”.

Nykyisin mitä tahansa voi kuitenkin kuvata lähes missä tahansa.

– Mikään paikka ei ole uniikki. Siksi kansainvälisiä produktioita hamuavien alueiden kannattaa panostaa siihen, kuinka ne voivat palvella tuotantoja mahdollisimman hyvin, tähdentää *Belle Doyle* Scottish

Kansainväliset esimerkit osoittavat, että elokuva- ja TV-tuotannot parantavat tuotantoon osallistuneen alueen tunnettua ja edistävät paikallista talouskasvua. Elokuvakomissiot ovat tärkeässä roolissa, kun kilpaillaan kansainvälisistä tuotannoista.

Screenistä, joka on Skotlannin kansallinen elokuva-alan kehittämisorganisaatio.

Kallis kustannustehokkaaksi

Suomea ja Lappia pidetään kaukaisena ja kalliina kuvauskohteena. Miksi kukaan tulisi tänne kuvaamaan?

Vaikka elokuvan kuvauspaikan kannalta tarina on kaiken a ja o, etsivät elokuvatuottajat jatkuvasti paikkoja, jotka antavat parhaat kannustimet elokuvien tekoon.

Esimerkiksi Michiganin osavaltio hyvittää peräti 40 % elokuvien kokonaisbudjetista. Toisin sanoen 10 miljoonan dollarin elokuvasta palautuu 4 miljoonaa takaisin, jos se kuvataan osavaltiossa. Sikäläisen elokuvakomission on ensin hyväksyttävä tuotanto.

Suomessa ei tällaista järjestelmää ole, mutta kilpailuetua on mahdollista saada myös toisin. Tuotannoille on suurta etua siitä, että ne saavat työvoimaa ja kalustoa alueelta. Myös ravintoloiden ja hotellien tasolla on merkitystä.

Tuotantoryhmät arvostavat sitä, että palvelut autonvuokrauksesta tiesulkujärjestelyihin ja jälkituotantopalveluihin saa yhdeltä ja samalta luukulta. Alan ammattilaiset ottavatkin usein ensimmäisenä yhteyttä paikallisiin elokuvakomissioihin.

Ihmissuhedraamaa tunturihotellissa
Hollywood-tuotanto olisi tietenkin Lapille lottovoitto, mutta pienimuotoisempiakaan tuotantoja ei tule väheksyä.

Esimerkiksi Skotlannissa suurin osa vuotuisesta noin kuudensadan produkti-

Lapin elokuvakomissio markkinoi, neuvoa ja kehittää

Lappi on saanut oman elokuvakomission, joka toimii Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus LEO:n yhteydessä.

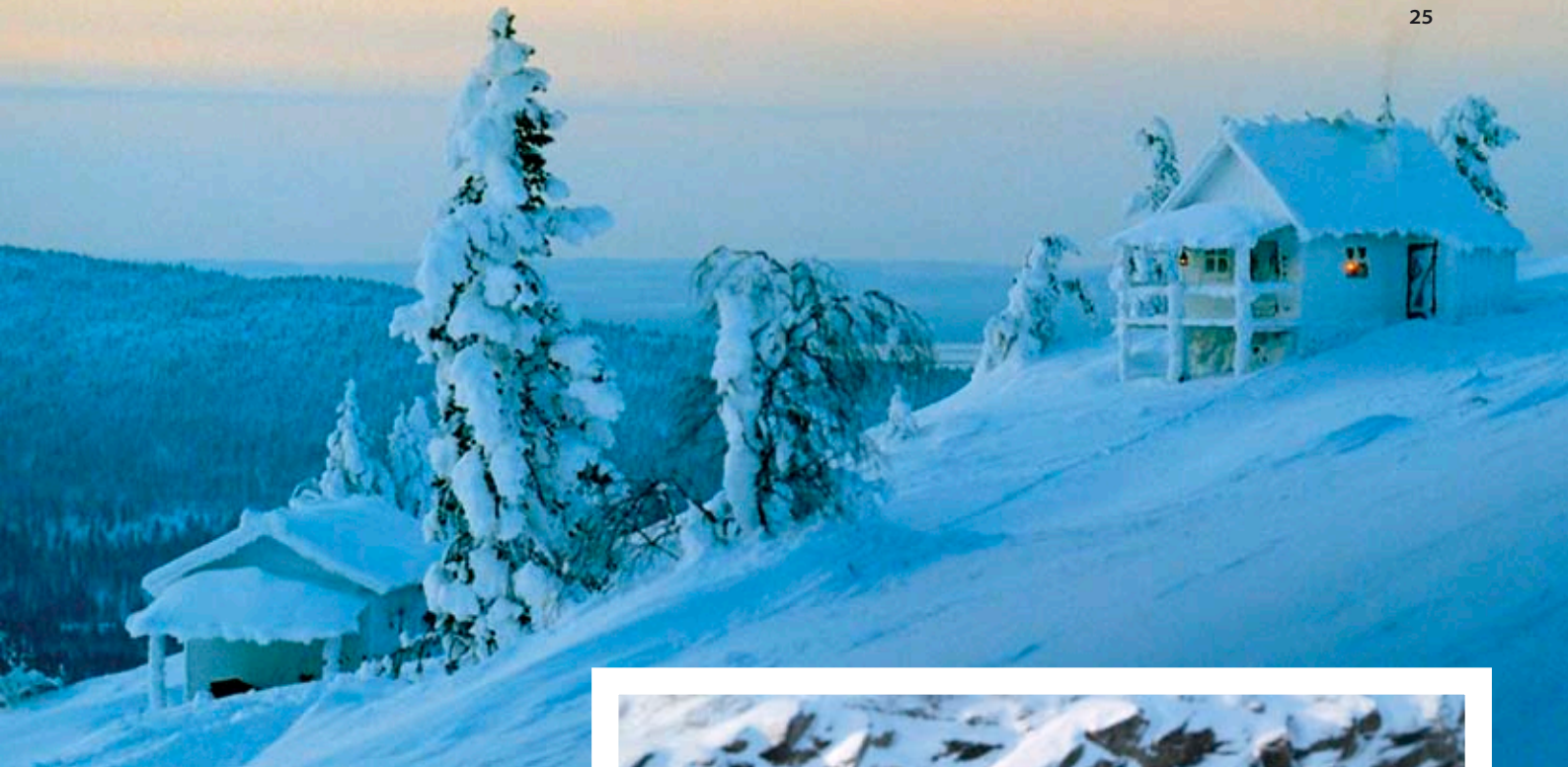
Elokuvakomission tehtävänä on markkinoida Lappia kuvauspaikkana, välittää tietoa ja palveluja alueella toteutettaville tuotannoille sekä kehittää alueen yritysten osaamista ja palveluja tuotantojen vaatimuksia vastaaviksi.

– Tavoitteena on maksimoida alueella toteutettavien tuotantojen määrä sekä niistä alueelle jäävä taloudellinen ja imagollinen hyöty, kertoo projektipäällikkö *Johanna Karppinen*.

Jos tuotantoon tarvitaan esimerkiksi 200 poroa tai jäätie kilpa-autoiluun, elokuvakomissio pystyy järjestämään kaiken protokasta tiejärjestelyihin yhden luukun periaatteella.

– Meidän avullamme tuotannot voivat keskittyä olennaiseen, jolloin kuvauksista tulee mahdollisimman tehokasta ja tulokSELLISTA, Karppinen vaakuuttaa.

www.filmpland.fi

Valokuvat: Marco Melander / Snapper Films Oy

Vuoden 2007 katsotuin kotimainen elokuva, *Juha Wuolijoen* ohjaama *Joulutarina* kuvattiin pääosin Lapissa. Pääkuvaspaikat olivat Levi ja Utsjoki. Levitunturin huipulle rakennettiin Joulupukin talo, ja Nikolaksen kotikylä kuvattiin Utsjoen vanhoilla kirkkotuvilla.

Elokuva kertoo tarinan siitä, miten joulupukista tuli joulupukki.

www.joulutarina.fi
www.snapperfilms.com

on tuotannosta on BBC:n tv-tuotantoja, kun taas pitkiä elokuvia tehdään vuosittain vain noin 20. Erityisesti tosi-tv:n osuus on jyrkässä kasvussa.

Taivaan tulet -draamasarjaa Kemijärvelä ohjaava *Kari Väänänen* heittääkin haasteen tuotantojen houkuttelemiseksi Lappiin: miksei tehtäisi ihmissuhdedraamaa tunturihotellissa, maisemat tulisivat juonen käänteisiin bonuksena?

Pienemmillä produktioilla on hyvä aloittaa myös siksi, että niiden kautta voidaan kerätä kokemuksia ja pystytään koulutta-

maan lisää osaajia. Elokuvatellessä jokainen minuutti maksaa, ketään ei ole vara ottaa harjoittelemaan.

Sisällöntuotannosta Lapin tukijalka

Elokuvatuotantojen aluetaloudelliset vaikutukset ovat kiistattomat. Esimerkiksi Rukajärventie sekä Rölli ja metsän henki -elokuvat jättivät molemmat Kainuuseen noin miljoona euroa.

Sisällöntuotannosta voidaankin saada Lappiin yksi merkittävä tukijalka matkailun ja kaivosteollisuuden rinnalle.

Tarinan aineksista ei Lapissa pitäisi olla puutetta. ●

Artikkeli pohjautuu Wonders of Film III -seminaarin puheenvuoroihin.

Tuija Kauppinen

Kirjoittaja on LEO:n sekä Matkailun ja elämystuotannon klusteriohjelman viestintäpäällikkö

Sari Väyrynen

Ympäristö ihmisoikeutena

Tarkkasilmäinen olisi saattanut arvata *Leena Heinämäestä* jo lapsena, että isona hän tutkii ihmisoikeuksia ja ympäristöä.

– Olin oikea totuuden torvi ja oikeudenmukaisuuden puolustaja, Heinämäki nauhrauttaa ja kertoo myös viettäneensä paljon aikaa keskipohjanmaalaista kotiaan ympäröivissä metsissä.

– Jo silloin luonto oli minulle tärkeä.

Oikeustieteen opinnot toivat Heinämäen Lapin yliopistoon kolmetoista vuotta sitten. Nykyisin hän työskentelee Arktisen keskuksen Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutissa tutkijana ja viimeistelee väitöskirjaansa Arktisen keskuksen koordinoimassa Arktis-tutkijakoulussa. Heinämäki selvittää, miten kansainvälinen oikeus suojaa alkuperäiskansojen ympäristöön liittyviä ihmisoikeuksia.

– Tarkastelen oikeussääntöjä sekä niiden puutteita ja pohdin keinoja ratkais-ta puutteita.

Oikeusjärjestelmä vaillinainen

Leena Heinämäki toteaa, että alkuperäiskansoilla ympäristö- ja ihmisoikeudet linkittyvät toisiinsa.

– Heidän perinteiset elinkeinonsa ovat riippuvaisia luonnosta, joten globaalit, muun muassa ilmastonmuutoksen aiheuttamat ympäristömuutokset vaikuttavat heihin syvästi. Heidän keskeiset ihmisoikeutensa liittyvät oikeuteen harjoittaa omaa kulttuuria eli pääsääntöisesti oikeuteen käyttää maata perinteisiin elinkeinoihin, Heinämäki sanoo.

Monet kansainväliset ihmisoikeussopimukset, kuten YK:n yleissopimus kansalaisoikeuksista ja poliittisista oikeuksista, turvaavat alkuperäiskansojen oikeuden kulttuuriin. Sopimukset taipuvat kuitenkin huonosti laajojen ja pysyvien ympäristömuutosten aiheuttamien ihmisoikeusloukkausten ratkaisemiseen.

– Normit on tehty pääsääntöisesti 1960–1970-luvuilla, jolloin ympäristökysymykset eivät olleet niin ajankohtaisia

kuin nyt. Kansainvälisesti ihmisoikeuksien valvonta perustuu valtioiden raportointiin ja kansainvälisille ihmisoikeuselimille tehtäviin kanteisiin. Mutta jos kyseessä ovat peruuttamattomat ja dramaattiset ympäristövaikutukset, ei jälkikäteen kantelu ole välttämättä tehokas oikeussuojakeino, tutkija arvioi.

Mukaan sopimusten valmisteluun

Ensi vuonna valmistuvassa väitöstudiumuksessaan Leena Heinämäki ehdottaa, että kansainvälisessä oikeusjärjestelmässä tulisi parantaa alkuperäiskansojen oikeutta osallistua foorumeihin, joissa käsitellään kansainvälisiä ympäristökysymyksiä.

– Tällä hetkellä useat oikeudellisesti sitovat ihmisoikeusnormit turvaavat alkuperäiskansoille osallistumisoikeuden mutta kansainvälisen oikeuden valtiokeskeinen järjestelmä estää osallistumisoikeuden toteutumisen. Sopimuksia tekevät suvereenit valtiot. Alkuperäiskansat ovat samalla viivalla muiden kansalais- ja etujärjestöjen kanssa. Siinä joukossa heidän äänensä hukkuu, tutkija sanoo.

Heinämäen mukaan alkuperäiskansoille voitaisiin taata edustus kansainvälisiä sopimuksia valmistelemissa valtioiden delegaatioissa. Näin tekevät jo monet arktiset valtiot, joiden alueella asuu alkuperäiskansoja. Toinen ja ehkä tehokkaampi vaihtoehto olisi soveltaa sopimusten valmistelussa mallia, jota käyttää Pohjoismaiden, Kanadan, Yhdysvaltojen ja Venäjän hallitusten välinen yhteistyöelin Arktinen neuvosto.

– Alkuperäiskansoilla on pysyvä osallistumisoikeus Arktisen neuvoston toimintaan. He voivat tehdä omia kannanottoja ja esityksiä mutta eivät äänestä. Kansainvälisessä päätöksenteossa alkuperäiskansoja voisi edustaa esimerkiksi YK:n alainen alkuperäiskansojen pysyväisfoorumi, tutkija toteaa.

– Malli ei myöskään uhkaisi valtioiden oikeutta päättää rajojensa sisäpuolella tapahtuvista asioista, sillä valtiot tekevät

edelleen lopulliset päätökset ja ratifioivat sopimukset.

Heinämäki myöntää, että tämä ei sinällään takaa alkuperäiskansojen ympäristölistien oikeuksien toteutumista tehokkaasti, jos valtiot eivät sitoudu riittävään ympäristönsuojeluun.

– Malli kuitenkin mahdollistaisi alkuperäiskansojen osallistumisen muun muassa kansainväliseen ympäristöpäätöksentekoon ja antaisi heille nykyistä paremman väylän saada ääntään kuuluville, Heinämäki sanoo ja tähdentää, että on jo aivan periaatteellisella tasolla tärkeää, että päätöksenteossa kuullaan ihmisiä, joiden oikeuksia ympäristöasiat koskettavat perustavanlaatuisesti.

– Viime aikoina on alettu myös korostaa alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeutta sekä kumppanuutta ja tasapuolisuutta valtioiden ja alkuperäiskansojen välillä. Lisäksi on noussut esille, että alkuperäiskansoille on jaettava maankäytöstä koituvia hyötyjä sekä korvattava vakavia ympäristövahinkoja.

Luonnon kosketettava sydäntä

Leena Heinämäki näkee alkuperäiskansojen osallistumisen kansainväliseen oikeusjärjestelmään arvokkaana.

– He tuovat päätöksentekoon perinteistä tietoa, mikä monipuolistaa keskustelua. Heillä on myös potentiaalia herättää ihmisiä tarkastelemaan ympäristökysymyksiä eettisesti ja henkisesti. Heillä koetaan olevan syvä yhteys luontoon, minkä vuoksi alkuperäiskansojen nykyistä laajempi osallistuminen päättäviin foorumeihin voi saada luonnon ja elollisen elämän koskettamaan uudestaan länsimaisenkin ihmisen sydäntä, tutkija pohtii.

Tutkijan oma, lapsuudessa syntynyt yhteys luontoon on pysynyt vahvana.

– Perheemme pitkäaikainen haave toteutui, kun muutimme äskettäin Ounasjoen varteen. Nyt luonto on lähellä joka päivä. ●

Tutkija Leena Heinämäen mukaan alkuperäiskansojen osallistuminen kansainväliseen päätöksentekoon voi herättää päättäjiä tarkastelemaan ympäristökysymyksiä eettisesti. Tutkija vaalii omaa luontosuhdettaan etenkin lempiympäristössään valjastamattoman Ounasjoen varrella ja jakamalla luonnossa kokemaansa hiljaisuutta ja puhdasta iloa eläinystävien kanssa.

Väitökset

www.ulapland.fi/uutisarkisto

Läsnäolo ja oma vuosikurssi jäməkөittävät verkkotutkintoa

Filosofian maisteri *Seija Jäminki* tarkastelee väitöskirjassaan verkossa suoritettua ammattikorkeakoulututkintoa, jota hän on itse ollut mukana kehittämässä ja tuutoroimassa Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa. Kyseessä on ensimmäinen verkkotutkintoon keskittyvä suomalainen väitöstutkimus.

– Verkkotutkintoa suorittavalta opiskelijalta edellytetään itseohjautuvuutta ja aktiivisuutta. Motivaation täytyy olla korkealla, jotta verkko-opiskeluun jaksaa sitoutua lähes neljäksi vuodeksi, Seija Jäminki toteaa.

Tutkimuksen perusteella luottamuksellisuuden syntyminen on opiskelun onnistumisen kannalta tärkeää. Opiskelijoiden tulee voida luottaa sekä tuutoriinsa että toisiinsa.

– Myös verkkotutkinnossa pitää löytää oma vuosikurssi. Juuri sosiaaliset tekijät ovat erittäin tärkeitä sitoutumisen kannalta.

Verkkokoulutuksen onnistuminen edellyttää koulutusorganisaatiolta uudenlaisia työkalutturia. Vaikka henkilöstö usein pelkää teknologian tuloa korkeakouluihin, tekniikkaa suuremmat haasteet nousevat Jämingin mukaan verkostoituneesta, inhimillisiä ja sosiaalisia tekijöitä korostavasta työskentelymuodosta.

Jämingin mukaan verkkokoulutuksen tarve on kasvanut myös korkeakouluissa. Se hyödyttää erityisesti työttömiä, joilla ei ole varaa matkata koulutuksen perässä, sekä työssä käyviä, joilla ei vastaavasti ole aikaa.

– Verkko-opiskelu tuo opiskelumiljöön ja koulutuksen syrjäseuduille. Pienille ja kaukana suurista kaupungeista sijaitsevil-

le koulutusorganisaatioille se on kilpailuetu.

Jäminki seurasi liiketalouden julkishallinnon verkkotutkintoon osallistuvien opiskelijoiden ja opettajien toimintaa vuosina 2004–2007. Koulutukseen osallistuneista 50 opiskelijasta valtaosa suoritti tutkinnon tavoiteajassa. Tutkimuksen kohteena ollut verkkotutkinto sai vuonna 2006 jaetun ensimmäisen palkinnon UNESCO:n maailmanlaajuisessa kilpailussa.

Väitös 17.10.2008:

Seija Jäminki: *Ohjaus- ja opiskeluprosessit samanaikaisessa ja eriaikaisessa verkko-ympäristössä. Etnografinen tutkimusmatka verkkotutkinnon maailmaan*

”Omana olo” mahdollistaa neuvottelevan sosiaalityön

Yhteiskuntatieteiden maisteri *Asta Niskala* mallintaa tutkimuksessaan toimivan sosiaalityön prosessia yhdessä sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden kanssa. Lopputuloksena on ”Meidän malli”, joka kuvaa sosiaalityötä Lapin maaseutukunnissa.

Niskalan mukaan paikallisuus on mallissa pääsääntöisesti myönteinen voimavara. Sen ansiosta sosiaalityöntekijä ja asiakas tuntevat toistensa taustoja ja elinympäristöä, mikä helpottaa yhteisen sävelen löytämistä.

– Sosiaalityön prosessimaisuus tarkoittaa, että kyse ei ole vain yksittäisestä käynnistä vaan prosessista, jossa edetään

vaiheesta toiseen ja joka vaatii aikaa. Tavoitteena on, että prosessi saataisiin vietyä loppuun ja asiakkaiden elämäntilanne selkeytymään, Niskala toteaa.

Omana olo tarkoittaa, että asiakas saa asioita pääsääntöisesti samalla sosiaalityöntekijällä, joka tietää hänen kokonaiselämäntilanteensa. Parhaimmillaan sosiaalityöntekijä ja asiakas määrittelevät yhdessä prosessin tavoitteet ja sitoutuvat yhteiseen suunnitelmalliseen työskentelyyn niiden toteuttamiseksi.

– Sosiaalityöntekijä ottaa ihmisen asian ajaakseen, ja asiakas antaa hänelle siihen valtuutuksen. Siis tehdään yhdessä eikä vain olla tekevinään yhdessä.

Onnistuneessa sosiaalityössä asiakkaita ei pomoteta työntekijältä ja luukulta toiselle, vaan yksi työntekijä ottaa asiakkaan omakseen ja puolustaa hänen asemaansa koko palvelujärjestelmässä.

– Tarkoitus on avata ihmisen elämäntarinaa ja -tilannetta yhdessä. Kokonaisvaltainen työote tuottaa uutta tietoa sekä sosiaalityöntekijälle että asiakkaalle.

Sosiaalityöllä on Lapin maaseutukunnissa itsenäinen ammatillinen asema. Lakeja ja säännöksiä voidaan lukea ja soveltaa mahdollistamisen tai rajaamisen näkökulmasta.

– Sosiaalityöntekijät saivatkin käyttää rohkeasti omaa asiantuntijuuttaan neuvotteluissa eri toimijoiden kanssa. Tärkeää olisi uskaltaa tehdä työtään niin kuin itse parhaaksi katsoo itsenäiseen ammatillisuuteen ja sosiaalityön arvoperustaan nojautuen.

Väitös 25.10.2008

Asta Niskala: *Salatusta suhteesta kahden kimppaan – Analyysi sosiaalityön prosessin rakentumisesta*

Sydämentavat ovat oppineisuudelle yhtä tärkeitä kuin pääntavat

Kasvatustieteen maisteri *Kirsi-Marja Saurén* kehottaa väitöskirjassaan kasvatuskriitikko *Ivan Illichin* innoittamana miettimään koululaitosta kokonaan uudelleen. Illichin mukaan yhteisöllisyys ja luova toiminta katoavat, kun niille määrätään tarkat rajat ja tavoitteet.

Saurén tutkii väitöskirjassaan *Ivan Illichin* (1926–2002) tuotantoa. Hänen mukaansa Illichin ajatukset inhimillisyydestä, koulusta ja oppimisesta ovat nyt yhtä ajankohtaisia kuin syntytäkelläänkin.

– Illich on huomauttanut, että emme voi vain ajatella tietämme kohti inhimillisyyttä, sillä tie humanismiin kulkee tekojen kautta. Illich on poikkeus modernien oppineiden joukossa uskoessaan, että sydämentavat ovat aivan yhtä tärkeitä oppineisuudelle kuin pääntavat, Saurén sanoo.

Vuonna 1971 julkaistussa teoksessaan *Deschooling Society* Illich ottaa kritiikkinsä kohteeksi koululaitoksen ja pakollisen oppivelvollisuuden. Hän esittää koululaitokselle vaihtoehtoiseksi malliksi utopian kasvattavasta yhteiskunnasta – oppimisverkot, joissa oppiminen tapahtuisi oppijan omilla ehdoilla ilman ennalta määriteltyä suunnitelmaa.

– Moni voi kysyä, miksi tutkia sellaisia utopiaa mallintavia kasvatuskritikoita kuin Illich. Vastaus on hyvinkin yksinkertainen. Koulun rakenne ja kuva mielissämme on niin vahva, että emme kykene ajattelemaan muita vastaavia kasvatuksellisia rakenteita.

Saurén kehottaa Illichin innoittamana kysymään, miksi luulemme, että oikea oppiminen tapahtuu vain kouluissa, opetus suunnitelman mukaisesti ja opettajan johdolla.

– Meidän tulisi ymmärtää koulu osana kulutusyhteiskuntaa ja miettiä, mikä tekee koulusta koulun. Meillä on ”hyvä” koulu mutta pahoinvoiva kansa. Illichillä on todellakin jotakin sanottavaa suomalaisille, Saurén uskoo.

Väitös 31.10.2008

Kirsi-Marja Saurén: *Asiantuntijavalta – koulutettu mielikuvitus. Systemaattinen analyysi Ivan Illichin tuotannossa esitetystä köyhyyden modernisoitumisesta kulutusyhteiskunnassa*

Kaikille yhteinen koulu edellyttää rakenteellisia uudistuksia

Kasvatustieteen maisteri, erityisopettaja *Suvi Lakkalan* tutkimus osoittaa, että inklusiioon pyrkivä opetus edellyttää uudenlaisen oppimiskäsityksen omaksumista, uusien opetustapojen kehittämistä sekä muutoksia koulun rakenteissa. Lakkala kehittää väitöstutkimuksessaan inklusiioon pyrkivän opetuksen strategisia periaatteita, joiden tarkoituksena on helpottaa opettajien työtä.

Inklusio tarkoittaa kaikille yhteistä koulua, jossa erityistä tukea tarvitsevaa oppilasta ei siirretä muualle, vaan hänen tarvitsemansa tuki tuodaan lähiympäristöön eli lähikouluun. Inklusio on muodostunut maailmanlaajuisesti koulutustavoitteeksi, johon pyritään myös Suomessa.

– Inklusion nimissä luokkaan on voitu

sysätä monenlaisia lapsia ja jättää heidät selviytymään jotenkuten yhden opettajan kanssa. Se ei ole inklusiota vaan lyhennäköistä toimintaa, joka toteutetaan oppilaiden ja opettajan hyvinvoinnin kustannuksella. Se ei lopulta johda taloudelliseen säästämiseen vaan kulujen lisääntymiseen, Lakkala sanoo.

Lakkalan mukaan inklusion toteutuminen edellyttää muutoksia koulun rakenteessa ja opettajien työnkuvaan. Opettajat tarvitsevat nykyistä huomattavasti laajempaa moniammatillista tukiverkostoa, johon kuuluu muiden opettajien ohella esimerkiksi avustajia ja kuntouttajia.

– Työn luonne muuttuu yksin tekijän työstä yhä enemmän yhteistyöammattiksi.

Inklusio edellyttää koulun tiloilta joustavuutta, jotta oppilaita voidaan ryhmitellä erilaisiin ja erikokoisiin ryhmiin. Hyvin erilaisten oppilaiden opettaminen vaatii myös tarkkaa organisointia ja suunnittelua, johon pitäisi varata nykyistä enemmän aikaa.

Väitös 14.11.2008

Suvi Lakkala: *Inklusiivinen opettajuus – toimintatutkimus opettajankoulutuksessa*

Julkaisut

www.ulapland.fi/julkaisut

Laatua opiskeluun

Esa Poikelan ja *Sari Poikelan* toimittama *Laatua opiskeluun* -kirja on ensimmäinen Lapin yliopistossa julkaistu monitieteinen yliopistopedagogiikkaa käsittelevä teos.

Kirja on Lapin yliopistossa opettavien tutkijoiden ja ohjaajien opetustyön kehittämisen tulos. Sen kantavia teemoja ovat monitieteinen opettaminen ja ohjaaminen, oppimista ohjaava arviointi, ongelmaperustainen oppiminen, vuorovaikutteinen verkko-opiskelu sekä toiminnallinen ja kriittinen pedagogiikka. Kirjan on kustantanut Lapin yliopistokustannus, ja sen tekemistä on tuettu Lapin yliopiston opetuksen kehittämisrahoista.

Uusi pelitutkimusjulkaisu

Mediapolis InnoMedia -projektissa syntynyt kansainvälinen pelitutkimusjulkaisu, *Extending Experiences: Structure, analysis and design of computer game player experience*, käsittelee tietokonepelejä pelaajan kokemuksen näkökulmasta.

Kirjaan on koottu 24 kirjoittajan näkemykset ajankohtaisesta pelitutkimuksen murroksesta, jossa huomio on siirtymässä pelin rakenteesta pelaajaan. Kansainvälisen kirjoittajien vertaisarvioituiden artikkelit pohtivat pelaajan kokemusta monitieteisesti neljän eri teeman osalta: *Experiential Structures of Play*, *Bordering Play*, *Interfaces of Play* ja *Beyond Design*.

Kirjan esipuheen on kirjoittanut menestyksenkäs suomalainen mediatutkija, *Sam Inkinen*. Kirjan ovat toimittaneet taiteiden tiedekunnan mediatieteen jatko-opiskelijat *Olli Leino* ja *Hanna Wirman* sekä heidän brasilialainen kollegansa *Amyris Fernandez* Universidade Metodista de São Paulosta. Leino, Wirman ja Fernandez aloittivat kirjan toimitustyön Kööpenhaminan IT-yliopiston arvostetussa tietokonepelitutkimusyksikössä, jossa he kaikki olivat samanaikaisesti vierailevina tutkijoina.

Aloite kirjan toimittamiseen tuli InnoMedia-projektin tutkimuskoordinaattori *Tuomas Hongalta* ja tutkimusjohtaja *Harri Ryynäselältä*, joiden mukaan projektissa toteutetun pelikoulutusohjelman lisäksi aiheeseen liittyvä korkeatasoinen julkaisu on merkittävä lisäpanos pelitutkimuksen ja koulutuksen kehittämiseksi.

Kirja sopii kurssikirjaksi ja lähdemateriaaliksi tietokonepelejä tutkivalle. Julkaisua ovat rahoittaneet Euroopan aluekehitysrahasto ja Lapin lääninhallitus.

Uusia matkailun verkkojulkaisuja

Lapin yliopiston matkailun ja liiketoiminnan tiedekunnasta on ilmestynyt verkkojulkaisuihin kaksi opinnäytetyötä.

Kirsi Pitkänen käsittelee *Invalidityö-lehdes*ä vuosina 2002–2003 julkaistuja matkakertomuksia julkaisussaan *Meikäläiset matkalla. IT-lehden matkakertomukset identiteetin rakentamisen välineinä*. Julkaisussa pohditaan, miten vammaiset ihmiset määrittelevät itsensä suhteessa ympäristöön ja muihin toimijoihin sekä miten he kyseenalaistavat olemassa olevia vammaisuuden määritelmiä ja tulkintatapoja.

Sanna Kyyrä tarkastelee julkaisussaan *Inhoruokaa antituristeille. Semioottinen analyysi merkityksen tuotannosta Madventures-televisio-ohjelmassa*, miten matkailija voi erottautua turistista eli miten hän voi olla olematta turisti. Viime aikoina on ollut nousussa anti-turistinen matkailijaidentiteetti, jolloin matkailija haluaa erottautua ns. tavallisesta, rahvaasta turistista.

Molemmat julkaisut ovat erinomaisin arvosanoin arvosteltuja pro gradu -tutkielmia, ja ne on tehty matkailututkimuksen oppiaineeseen. Tutkielmat ovat luettavissa osoitteessa www.ulapland.fi/unipub > Matkailu ja liiketoiminta.

Eija Timoselta kummitustarinoita

Lapin yliopiston mediatieteen professori *Eija Timonen* on kirjoittanut uuden kirjan, joka sisältää hyytävän karmaisevia, hellyttäviä ja humoristisia kummitustarinoita.

Kummitukset kintereillä -kirjassa on kaikkiaan kaksikymmentä toinen toistaan hurjempaa kummitustarinaa, jotka lumovat, naurattavat ja pelottavat – juuri niin kuin parhaat kummitustarinat ovat aina tehneet. Kirjan on kuvittanut *Mika Launis*. Kummitustarinoiden ikaikainen lumous hehkuu myös Launin upeissa kuvissa. *Kummitukset kintereillä* -kirjan on julkaisut Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Eija Timosen taiteellinen tuotanto on laaja. Hän on julkaissut useita lastenkirjoja sekä käsikirjoittanut lapsille ja nuorille suunnattuja tv-ohjelmia ja cd-romeja.

Eija Timonen väitteli tohtoriksi Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnassa vuonna 2004. Hänen väitöskirja *Perinne käsikirjoittajan työkaluna* sijoittuu mediatutkimuksen, perinteitutkimuksen ja taiteentutkimuksen välimaastoon.

Metsästys EU-Suomessa

Julkisoikeuden assistentti *Mika Pennasen Metsästys EU-Suomessa* -teos on ajantasainen kuvaus voimassa olevasta metsästyslainsäädännöstä. Kirjan tarkoituksena on edistää metsästyksen liittyvän oikeudellisen tiedon leviämistä Suomessa.

Teoksessa käsitellään mm. metsästyksen keskeisiä käsitteitä, aseisiin liittyviä säädöksiä, eri riistalajien pyyntimuotoja, EU:n vaikutusta metsästyksen, metsästyksiksi sekä metsästyksen liittyviä erinäisiä säädöksiä. Kirjan on kuvittanut *Mika Rantaharju* luonnosta ja Ranuan eläinpuistosta ottamallaan kuvilla. Kirjan on julkaissut Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta.

Aikuiskasvatus

kevytyhteisöjen ajassa

Sari Poikelan ja Outi Ylitapio-Mäntylän toimitama verkkojulkaisu *Aikuiskasvatus kevytyhteisöjen ajassa* pohtii monipuolisesti yhteisöllisyyttä ja yhteisöjä.

Yhteiskunnallisessa keskustelussa ollaan huolissaan yksilöllisyyden korostumisesta ja yhteisöllisyyden puutteesta. Toisaalta arvioidaan, että riippuvuus muista ihmisistä työssä on lisääntynyt, sillä esimerkiksi työprosessit ovat yhä monimutkaisempia.

Miten yhteisöjä voi tarkastella nyt, kun koulutuksessa ja työelämässä puhutaan tulosityksiköistä, tiimeistä ja verkostoista? Mikä yhdistää toimijat eri ympäristöissä? Miten sukupuoli jäsentää yhteisöjä ja yhteisöllisyyttä? Mitä mahdollisuuksia uusi teknologia tarjoaa yhteisöllisyydelle? Muun muassa näitä kysymyksiä käsitellään verkkojulkaisun artikkeleissa.

Teokseen ovat kirjoittaneet *Sari Poikela, Outi Ylitapio-Mäntylä, Päivi Naskali, Leena Isosomppi, Hanna Niinistö, Aino Hannula, Helena Koskinen, Ellen Piesanen, Eeva-Majja Lappalainen ja Irmeli Moilanen*. Teos pohjautuu helmikuussa 2008 Rovaniemellä järjestetyn Aikuiskasvatus-tutkimuksen tutkijatapaamisen antiin.

Teoksen on julkaissut Lapin yliopistokustannus yhdessä Aikuiskasvatuksen tutkimusseuran kanssa.

Tutkimusmenetelmiä gradun- ja väitöskirjantekijöille

Raimo Kaasilan, Raimo Rajalan ja Kari E. Nurmen toimittama *Narratiivikirja – menetelmiä ja esimerkkejä* -teos valottaa kerronnallisten tutkimusmenetelmien käyttöä käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteissä.

Kirja koostuu seitsemästä artikkelista. Kirjoittajat ovat *Taina Rantala, Soili Paananen, Raimo Kaasila, Ulla-Majja Salo, Merja Laitinen ja Tuula Uusitalo, Seija Tuovila ja Matti Laitinen*. Teoksen kirjoittajat edustavat kasvatustieteen lisäksi sosiologiaa, psykologiaa ja kielen tutkimusta.

Kirja on tarkoitettu erityisesti graduntekijöille ja jatko-opiskelijoille, mutta siitä on hyötyä myös opinnäytetyön ohjaajille ja tutkijoille.

Teoksen on kustannut Lapin yliopistokustannus.

Esimiehet ratkaisevat kuntaliitoksen onnistumisen

Kuntaliiton ja Lapin yliopiston tutkimuksen mukaan esimiesten kyvyt ja mahdollisuudet johtaa alaisiaan jokapäiväisessä työssä ovat ratkaisevia kuntaliitoksen onnistumiselle.

Lähimpien esimiesten toiminta vaikuttaa keskeisesti siihen, miten henkilöstö kokee kuntaliitoksen ja miten hyvin henkilöstö sopeutuu muutokseen. Esimiehiltä odotetaan läsnäoloa ja arkipäivän ongelmien kohtaamista. Toisaalta esimiehille ei aina ole annettu mahdollisuuksia onnistua, esimerkiksi kuntaliitoksen liian kiireellisen tahdin tai kuntaliitosta koskevan tiedon puutteiden vuoksi.

Tutkimuksen mukaan kovan henkilöstöjohtamisen rinnalle pitäisi nostaa ns. pehmeä johtaminen. Strategioiden, tavoitteiden ja yhteisten ongelmien ratkomisen pitäisi kulkea käsi kädessä osallisuuden, tiedonkulun, vuorovaihtuksen ja luottamuksen edistämisen kanssa. Pehmeän, ihmisläheisen johtamisen todettiin tutkimuksessa vähentävän epävarmuutta muutostilanteessa.

Tutkimuksen mukaan henkilöstövoimavarojen suunnittelu ja henkilöstöä koskevat ratkaisut tulisi tehdä heti toteutuksen alkaessa. Henkilöstölle suunnitelmallisuuden kokemu-

nen jo muutoksen alkuvaiheessa luo luottamusta johtamiseen.

Kolme vuotta kestäneessä tutkimuksessa selvitettiin henkilöstövoimavarojen johtamista kuudessa kuntaliitoksen toteuttaneessa kunnassa. Tutkimuskuntia olivat Kangasala, Parikkala, Rovaniemi, Seinäjoki, Ulvila ja Äänekoski. Tutkimuksen rahoittivat Työsuojelurahasto, tutkimuskunnat ja Kuntaliitto.

Tutkimuksen loppuraportti *Kun romppeet ovat paikoillaan* on saatavilla osoitteessa www.kunnat.net/kirjakauppa.

Kansainvälinen julkaisu ympäristö- ja yhteisötaiteesta

Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen professori *Timo Jokela* on toimittanut yhdessä Strahclyden yliopistossa Glasgow'ssa työskentelevän *Glenn Couttsin* kanssa kansainvälisesti merkittävän teoksen ympäristö- ja yhteisötaiteesta.

Art, Community and Environment -teoksessa on yhteensä kuusitoista kansainvälisesti tunnetun ja ansioituneen taidekasvattajan, taiteilijan ja tutkijan kirjoittamaa artikkelia. Kirjoittajat ovat Isosta-Britanniasta, Australiasta ja Suomesta. Artikkelit valottavat yhteisöllisen taidekasvatuksen sekä ympäristö- ja yhteisötaiteen piirissä toteutettujen taidehankkeiden teoreettisia lähtökohtia ja toteutusten monimuotoisuutta. Kirjan artikkeleista löytyy esimerkkejä lähellä luontoa elävien yhteisöjen parissa sekä urbaaneissa ympäristöissä toteutetuista taidehankkeista.

Taiteiden tiedekunnan kuvataidekasvatuksen parissa kehitetty yhteisö- ja ympäristötaiteellinen toimintamalli on näyttävästi esillä teoksessa. Timo Jokelalta on teoksessa kaksi artikkelia. Lisäksi kirjaan ovat kirjoittaneet lehtorit *Mirja Hiltunen* ja *Maria Huhmarniemi*. Kehittämishankkeita esittelevä runsas kuvitus tuo taiteen lisäksi upeasti esille Lapin pohjoisia ympäristöjä, kyliä ja maisemia.

Professori Timo Jokela on Strahclyden yliopiston Sport, Culture and Arts -laitoksen dosentti, alanaan ympäristötaide ja taidekasvatus. Glen Coutts on säännöllisesti toiminut taiteiden tiedekunnassa vaihto-opettajana.

Luennolta valtuustoon ja takaisin

Minna Myöhänen, 26, kiirehtii haastatteluun suoraan käsityön luennolta. Hänen lukujärjestyksensä täyttää luokanopettajaksi opiskelu Lapin yliopistossa. Paitsi opiskelija Myöhänen on myös kunnallispoliitikko, joka on yltänyt jo kolme kertaa Rovaniemen kaupunginvaltuustoon Vasemmistoliiton listoilta.

Yhdistelmä tietää tasapainottelua aikataulujen kanssa: kaupunginhallitus kokoontuu maanantaisin, ja usein samaan aikaan on läsnäoloa vaativia luentoja. Sosiologialla opintonsa aloittanut Myöhänen haluaa kuitenkin opettajaksi.

– Lasten parissa työskentely on ruohonjuuritason työskentelyä, jossa on mahdollista kohdata ihminen ihmisenä, vaikuttaa arjen tasolla.

Tämän Myöhänen on kokenut tarpeellisenä vastapainona kunnallispolitiikalle.

– Tiedollisesti luottamustoimista on ollut hyötyä opiskelulle. Kun olin mukana koulutuslautakunnassa ja koulutus-

– Reissaamisesta huolimatta motivaatio opiskeluun on kasvanut valtuustotyön myötä valtavasti, kertoo hallintotieteen kandidaatiksi kahdessa vuodessa valmistunut Autto.

– Olen esimerkiksi voinut tehdä talousjohtamisen kurssia yliopistolla ja samaan aikaan käydä kunnassa tulevan vuoden talousarviota tai kuluneen vuoden tilinpäätöstä.

Rovaniemen kuntavaalien ehdokaslistoilla 45 ehdokasta ilmoitti ammattinimikkeekseen opiskelija. Heistä läpi pääsi viisi: *Liisa Ansala* (Kesk.), *Tuuli Kaakkurivaara* (Vihr.), *Minna Myöhänen* (Vas.), *Riku Tapio* (Kesk.) ja *Susanna Viitala* (Kesk.).

Sekä Myöhänen että Autto tietävät saaneensa ääniä kaikenlaisilta ihmisiltä, eivät ainoastaan opiskelijoilta. Kumpikaan ei ole profiloitunut erityisesti opiskelijoiden äänitorveksi, mutta uskoo näkökulman tulevan oman elämäntilanteen kautta luonnollisesti osaksi päätöksentekoa. Molemmat pitävät tärkeänä Rovaniemen kehittämistä edelleen

vetovoimaiseksi opiskelu-kaupungiksi.

– Opiskelijoita kiinnostavat ainakin kaupunkisuunnitteluun ja rakennettuun ympäristöön liittyvät asiat sekä kaupungin liikunta- ja harrastusmahdollisuudet. Myös Ounasvaaraan rakentaminen herättää yliopistolla tunteita, Minna Myöhänen tietää.

– Toimiva joukkoliikenne on opiskelijoille tärkeä asia, sillä monella ei ole omaa autoa, jolla liikkua kaupungin laidalta toiselle, Autto lisää asialistaan. Hän painottaa myös toimivaa terveydenhuoltoa, mikä ei

nykyisellään ole itsestäänselvyys etenkin ammattikorkeakouluun toiselta paikkakunnalta opiskelemaan tulleele.

Helsingistä pohjoiseen palaava Autto ei malta olla kehumatta rovaniemeläisen opiskelija-arjen sujuvuutta.

– Lapin yliopistossa ei tarvitse hypätä raitiovaunuun päästäkseen luennolta toiselle. Asuakin voi vaikka yliopiston naapurissa, harrastusmahdollisuudet ovat loistavat ja eläminen edullista. Rovaniemellä on kaikki edellytykset olla Suomen parhaimpia opiskelukaupunkeja.

Syksyn kunnallisvaaleissa Rovaniemen kaupunginvaltuustoon valitut Lapin yliopiston opiskelijat Heikki Autto ja Minna Myöhänen pitävät tärkeänä, että Rovaniemeä kehitetään edelleen vetovoimaiseksi opiskelijakaupungiksi.

kuntayhtymän hallitukseen, sain näkökulmaa koulutuksen järjestämiseen, hän pohtii.

Heikki Autto, 24, vastaa puhelimeen junassa Helsingistä Tampereelle. Matkustaminen on tuttua Auttolle, joka työskentelee Helsingissä Kokoomuksen järjestösihteerinä sekä tekee Lapin yliopistoon hallintotieteen gradua. Tammi-kuussa alkava kausi Rovaniemen kaupunginvaltuustossa on hänelle ensimmäinen, mutta kokemusta hänellä on jo kotipaikan Muonion kunnanvaltuustosta vuosilta 2005–2008.

Sosiaalityön laitos yliopistokoulutuksen laatuyksiköksi

Lapin yliopiston sosiaalityön laitos on valittu yliopistokoulutuksen laatuyksiköksi vuosille 2010–2012. Korkeakoulujen arviointineuvosto julkisti laatuyksiköksi valitut marraskuussa 2008.

Sosiaalityön laitoksella opetus, tutkimus ja kehittäminen linkittyvät saumattomaksi kokonaisuudeksi. Laadukkaan opetuksen takaamiseksi laitoksella tuetaan henkilöstön pedagogista koulutusta ja laajoja toimenkuvia. Laitoksella on vahvat ja pitkäjänteiset yhteydet kuntiin, järjestöihin ja valtionhallintoon Pohjois-Suomessa sekä valtakunnallisesti. Erityisen merkittäväksi yhteistyökumppaniksi on muodostunut Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.

Laitos koordinoi valtakunnallista sosiaalityön yliopistoverkostoa SOSNET:ä, joka tuot-

taa perus-, erikoistumis- ja tohtorikoulutusta, alan virtuaaliopetusta sekä linjaa sosiaalityön koulutusta.

Laitoksen kansainvälinen toiminta on suuntautunut erityisesti Venäjälle ja Baltiaan, jonka tuloksena ensi vuonna käynnistyy vertailevan sosiaalityön maisterikoulutus yhdessä venäläisten yliopistojen kanssa. Laitoksen timantti kansainvälisyyden saralla on jo kymmenen vuoden ajan toteutettu sosiaalityön kesäkoulu, johon saapuu opiskelijoita ja opettajia kaikilta mantereilta.

Sosiaalityön laitos

- Perustettu 1982.
- Jo kolmannen kerran yliopistokoulutuksen laatuyksiköksi.
- Laitoksella työskentelee 17 opetushenkilökuntaan kuuluvaa ja 11 tutkijaa.
- Opiskelijoita laitoksen oppiaineissa on 300.
- Tähän mennessä laitokselta on valmistunut 537 maisteria ja 30 tohtoria.
- Opetusta tarjotaan laajamittaisesti koko Pohjois-Suomessa.
- Laitoksella opetetaan sosiaalityötä, kuntoutustiedettä ja johtamisen psykologiaa.
- Kuntoutustiede ja johtamisen psykologiaa ovat uniikkeja koulutusaloja Suomessa.
- Sosiaalityön perustutkinnoissa laitos panostaa vahvaan sosiaalityöntekijöiden yleiskoulutukseen, gerontologiseen sosiaalityöhön, soveltavaan informaatioteknologiaan sekä kuntouttavaan ja marginalisaatiokysymysten sosiaalityöhön, lapsi- ja nuorisososiaalityöhön, maaseutusosiaalityöhön sekä psykososiaaliseen työhön.
- Sosiaalityön kandidaatti- ja maisterikoulutus tuottaa pätevyyden toimia sosiaalityöntekijänä.

www.lapinkorkeakoulukonserni.fi

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun, Lapin yliopiston ja Rovaniemen ammattikorkeakoulun muodostama Lapin korkeakoulukonserni on saanut omat verkkosivut. Sivusto sisältää tietoja konsernin valmistelun tavoitteista, osa-alueista ja etenemisestä.

Lapin korkeakoulukonserni on Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun, Lapin yliopiston ja Rovaniemen ammattikorkeakoulun muodostama korkeakouluyhteisö, jonka tehtävänä on yhdistää kolmen korkeakoulun koulutus-, tutkimus-, kulttuuri- sekä muu osaaminen Lapista, Suomea ja globaalia maailmaa palvelevaksi korkeatasoiseksi ja vaikuttavaksi kokonaisuudeksi. Korkeakoulukonserni varmistaa yliopisto- ja ammattikorkeakoulutasoisen koulutuksen, tutkimuksen ja taiteellisen toiminnan tulevaisuuden Lapissa.

Uusi opiskelijapalautteen kanava käyttöön

Lapin yliopisto ja Lapin yliopiston ylioppilaskunta ovat ottaneet käyttöön sähköisen palautekaavakkeen, jonka kautta opiskelijat voivat antaa palautetta opiskeluun liittyvistä asioista.

Palautetta antamalla opiskelijat voivat vaikuttaa mm. opetuksen sisältöön, tuutorointiin, henkilökohtaisen opetussuunnitelman toimivuuteen sekä YTHS:n ja kirjaston palveluihin. Kaikki palautteet käsitellään tiedekuntien ja muiden yksiköiden palautepöydissä, joihin myös opiskelijat osallistuvat.

Järjestelmän tärkein tehtävä on kehittää yliopiston palautekulttuuria, ja se on myös osa Lapin yliopiston laatuja järjestelmää. Sähköinen palautelomake löytyy ylioppilaskunnan sivuilta www.lyy.fi.

Saamelaisten perinteinen luontotieto säilytettävä

Lapin yliopiston Arktisessa keskuksessa tehdyn tutkimuksen mukaan saamelaisten perinteistä luontoon liittyvää tietoa tulisi tallettaa ja välittää eteenpäin nykyistä paremmin.

– Saamelaisilla on runsaasti luonnon monimuotoisuutta koskevaa perinteistä tietoa, joka on siirtynyt sukupolvelta toiselle ja jota sovelletaan arkipäivässä mm. harjoitettaessa perinteisiä elinkeinoja, toteaa erikoistutkija *Elina Helander-Renvall* Arktisen keskuksen arktisten alkuperäiskansojen ja saamen tutkimuksen toimistosta.

Arktisilla valtioilla on kuitenkin huomattavia puutteita alkuperäiskansojen luontoon liittyvän perinnetiedon suojelemisessa.

– Tiedon säilymiseen vaikuttavat muun muassa ongelmat kansallisten lakien toimeenpanossa ja maankäytössä, ilmastonmuutos ja epäselvyys perinnetiedon omistusoikeuksista. Monilla viranomaisilla on myös puutteellisia käsityksiä luonnon monimuotoisuuden ja saamelaisten perinnetiedon välisestä yhteydestä, *Helander-Renvall* kertoo.

Juuri päättyneessä kaksivuotisessa tutkimuksessa *Helander-Renvall* ja tutkija *Inkeri Markkula* ovat selvittäneet, miten Suomen saamelaisalueella voidaan edistää biologista monimuotoisuutta koskevan YK:n yleissopimuksen artikla 8j:n toimeenpanoa. Yleissopimuksen avulla pyritään säilyttämään maapallon biologinen monimuotoisuus, ja artikla 8j edellyttää valtioilta toimia alkuperäiskansojen ja paikallisten yhteisöiden perinteisen luontotiedon suojelemiseksi ja säilyttämiseksi.

Vuosina 2007–2008 toteutettua tutkimusta rahoitti ympäristöministeriö.

Valokuva: Arktinen keskus/Aslak Grinsted

Rahoitusta Etelämantereen sinisen jään tutkimukselle

Suomen Akatemian luonnontieteiden ja tekniikan tutkimuksen toimikunta on myöntänyt tutkimusprofessori *John Moore*n vetämälle nelivuotiselle tutkimushankkeelle 370 000 euroa. Hankkeessa tutkitaan Etelämantereen sinisen jään alueita.

Tutkimusprofessori *John Moore* ja hänen tutkimusryhmänsä ovat tutkineet yhdeksän vuoden ajan Etelämantereen sinisen jään alueita. He ovat mm. keränneet kolme kilometriä pitkän vaakasuuntaisen pintajäänäytteen Etelämantereen Kuningatar Maudin maalta *Scharffenbergbotnenin* sinisen jään alueelta. Näyte kattaa ajanjakson viime jääkaudesta nykypäivään eli yli 10 000 vuotta.

– Viimeksi ilmasto muuttui yhtä nopeasti kuin nyt viime jääkauden lopussa. Näytteiden kemiallisen analyysin kautta on pystytty osittain ymmärtämään sitä, miten ilmaston eri elementit käyttäytyivät viime jääkauden lopussa ja miksi ne käyttäytyivät niin, kertoo *John Moore*, Lapin yliopiston Arktisen keskuksen ja Oulun yliopiston yhteinen tutkimusprofessori.

Vuoden 2009 alussa alkavassa uudessa tutkimushankkeessa jatketaan *Scharffenbergbotnenin* sinisen jään alueen tutkimusta.

– Teemme malleja siitä, kuinka alue on muuttunut viime jääkaudesta tähän päivään. Aiempien tutkimusten valossa tiedetään, että kyseisellä alueella sinisen jään osuus on kasvanut samaan aikaan kun mannerjäätikön osuus on vähentynyt noin sadalla metrillä. Nyt selvittämme tarkemmin, miten muutokset maisemassa ovat vaikuttaneet jään koostumukseen, *Moore* sanoo.

Tutkimus auttaa osaltaan ymmärtämään maapallon ilmastoa.

– Mallinnusten kautta saadaan tietoa meneistä ilmasto-oloista sekä pystytään arvioimaan, mitkä ilmastojärjestelmän osat voivat muuttua tulevaisuudessa. Malleista on apua silloin, kun mietitään keinoja sopeutua ilmastonmuutoksen aiheuttamiin muutoksiin, *Moore* toteaa.

Selvitys tasa-arvosta Rovaniemellä

Lapin yliopiston nais- ja sukupuolentutkimuksen yksikön tekemän selvityksen mukaan Rovaniemen kaupungin päätöksentekoaikoina naiset ovat edustettuina kohtuullisesti. Kaupunginvaltuustossa naisia on 35 prosenttia, ja kaupunginhallituksen 17 jäsenestä naisia on 7 (41 %).

Kaupungin 20 lauta- ja johtokuntaa koostuu tasa-arvolain edellyttämällä tavalla eli niissä on sekä naisia että miehiä vähintään 40 prosenttia.

– Kuitenkin ainoastaan neljän lauta- tai johtokunnan puheenjohtajana on nainen. Lisäksi kaupungin ylin johto (kaupunginjohtaja ja apulaiskaupunginjohtajat) koostuu miehistä, toteaa selvityksen tekijä, kasvatustieteen maisteri *Sari Ketola*.

Selvityksessä tarkasteltiin, miten Rovaniemen kaupungin lautakunnissa sekä muissa päätöksentekoaikoina on toteutettu sukupuolten välistä tasa-arvoa työryhmiä muodostettaessa. Lisäksi selvitettiin, kuinka tärkeänä sukupuolten välistä tasa-arvoa pidetään kaupungin ja kunnan hallinnossa sekä miten sitä toivottaisiin edistettävän. Asiaa tarkasteltiin mm. tasa-arvolain, yhdenvertaisuuslain ja julkishallintoa koskevien säästöjen pohjalta.

Selvityksen teki kasvatustieteen maisteri Sari Ketola naistutkimuksen professori *Päivi Naskalin* avustuksella. Selvitys on julkaistu nais- ja sukupuolentutkimuksen yksikön internetsivuilla. Selvitys koski yhdistymisen jälkeistä ensimmäistä valtuustokautta.

www.ulapland.fi/naistutkimus > Ajankohtaista

MediPeda III -projektin rahoitusta

Mediapedagogiikkakeskuksen MediPeda III -projektin on myönnetty 244 130 euron Tekes- ja EAKR-rahoitus.

Vuosina 2008–2010 toteutettavan monitieteisen tutkimus- ja kehittämishankkeen tavoitteena on parantaa julkisen sektorin koulutuspalveluiden laatua kehittämällä simulaatiokoulutuksen sisältöjä ja pedagogisia malleja. Tavoitteena on myös yritysten liiketoimintamahdollisuuksien parantaminen terveydenhuollon alalla sekä yritysten tuotekehitysprosessien tukeminen tutkimuksen keinoin. Tutkimusta toteutetaan kasvatustieteen, mediakasvatuksen, mediatieteen ja mediasuun-

nittelun sekä insinööri- ja lääketieteen näkökulmista.

Mediapedagogiikkakeskuksen yhteistyökumppanit hankkeessa ovat Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta ja Helsingin teknillisen korkeakoulun Simlab. Kansainvälisenä kumppanina hankkeessa on mukana Stanfordin yliopisto. Lapin yliopistossa projektin vastuullisena johtajana toimii kasvatustieteen, erityisesti mediakasvatuksen professori, mediapedagogiikkakeskuksen johtaja, dosentti *Heli Ruokamo*.

Hanketta rahoittavat Tekes ja EAKR yhdessä kuntien ja yritysten kanssa.

Sisko Ylimartimolle Onnimanni-palkinto

Yliopiston taidehistorian lehtori, dosentti *Sisko Ylimartimo* on saanut Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutin jakaman Onnimanni-palkinnon aktiivisesta toiminnastaan lasten- ja nuortenkirjallisuuden ja sen tutkimuksen hyväksi.

Palkintolautakunta kiittää Sisko Ylimartimoa tarmokkaasta toiminnasta tutkijana ja opettajana. Lapin yliopistoon kirjankuvituksesta vuonna 1998 väitellyt Ylimartimo kirjoitti toisen väitöskirjan Oulun yliopiston kirjallisuuden oppiaineeseen *H. C. Andersenin* sadusta *Lumikuningatar*.

Väitöstutkimustensa rinnalla Ylimartimo on kirjoittanut aktiivisesti tietokirjallisuutta lastenkirjojen kuvittamisesta (muun muassa Tuhanen ja yhden yön satukuvista) ja kuvitusten tulkinnasta. Uusimmissa kirjoissaan hän on tarkastellut H. C. Andersenin henkilöhistoriaa ja satuja sekä *L. M. Montgomeryn* nuortenkirjojen tyttöhenkilöitä.

Onnimanni-palkinto jaettiin Helsingin kirjamesseilla lokakuussa 2008.

Yliopistot yksiöiselle jälle 2010

Olen seurannut katsomosta yliopistouudistuksen etene- mistä. Mitä pidemmälle uudistuksessa on edetty, sitä epä- levämmäksi olen tullut. Näyttää näet siltä, että kokonaisuus ei ole kenenkään hallinnassa ja uudistusta viedään eteen- päin seurauksista välittämättä.

Olin aikanaan itsekin esittämässä valtiollisen ohjauksen höllentämistä yliopistojen hallinnosta, mutta näin pitkälle menevää itsenäistymistä en tullut kyllä missään vaihees- sa ajatelleeksi. Ajoin opetusministeriön suuntaan ja reh- torien neuvostossa mallia, joka olisi tehnyt yliopistoista lähinnä valtion budjetin ulkopuolisia rahastoja muistut- tavia toimijoita.

Rehtorien neuvostossa innokkaimmin yliopistojen täy- dellistä irtautumista valtiosta ajoi Helsingin kauppakorke- koulun rehtori *Eero Kasanen*, joka olikin sittemmin ajamassa korkeakouluun säätiömuotoiseen Aalto-yliopistoon. Kasa- sen tavoitteena oli Amerikan-malli ja se, että yliopisto pys- tyisi maksamaan professoreilleen paremmat palkat ilman virkaehtosopimusten rajoituksia. Tavoitteisiin kuuluivat tien- tenkin myös lukukausimaksut, jotka näyttivät mahdotto- milta, mikäli yliopistot säilyisivät valtion laitoksina.

Sosialidemokraattisen opetusministerin (*Kalliomäki*) an- nettua pikkusormen vuorineuvoksille ja asetettua työ- ryhmän innovaatioyliopistoa varten yliopistouudistuksen etenemisessä on ollut nähtävissä enemmän lapsellista in- nostusta kuin harkittua päätöksentekoa.

Valtion rahoituksellinen liikkumavara päätettiin antaa heti aluksi lähes kokonaan Aalto-yliopistolle, jolloin muut huomasivat jäävänsä Mopen osille. Tämän jälkeen oli pak- ko tehdä korjausliikkeitä lupaamalla rahoitusta myös mui- den yliopistojen pääomittamiseen. Sekin yritettiin aluksi kuitata vetoamalla siirtomäärärahoihin ja käytössä oleviin kiinteistöihin ikään kuin ne voisivat olla tuloa tuottavaa omaisuutta tulevaisuudessa. Pääomittamiseen luvattu 150 miljoonaa euroa tulee osoittautumaan riittämättömäksi yliopistojen häiriöttömän toiminnan turvaamiseksi vuo- den 2010 jälkeen.

Aalto-yliopistoa lukuun ottamatta yliopistot astuvat

vuonna 2010 yksiöiselle jälle, niin heikosti niiden asema on uudistuksessa turvattu. Ennustan, että uudistuksen myötä valtiovarainministeriö pääsee vihdoin tavoitteeseensa eli yliopistojen määrän karsintaan ja lukukausimaksujen käyt- töön ottamiseen. Jo nyt kaksi yliopistoa (Lappeenranta ja TaiK) kamppailee konkurssin partaalla. Aalto-yliopisto pe- lastaa tietenkin TaiK:n, mutta Lappeenranta tulee saamaan monta seuraajaa 2010-luvulla.

Yliopistojen pääomittamisen sitominen yksityisiin lahjo- tuksiin on täysin vastuutonta hallituksen politiikkaa. Oulu- laistenkin leveät puheet 50 miljoonan lahjoituksista näyttä- vät muuttuvan tuluskukkaroksi juhluvuoden rahastoon.

Yliopistojen on turha luulla, etteikö valtiovarainministeri- ön käsi ulottuisi niihin jatkossakin. Tuottavuusohjelmaan on jo päätetty jatkaa. Kukaan ei ole myöskään pohtinut yli- opistoille tulevia veroseuraamuksia. Muutoinkin niiden ky- kyä liiketaloudelliseen toimintaan on yliarvioitu.

Kun *Jorma Rantanen* suositteli yliopistojen uudeksi hal- lintomalliksi julkisoikeudellisen laitoksen asemaa, hänellä oli mielessä Työterveyslaitos, jonka johdossa hän oli. Työ- terveyslaitos kuitenkin myy toimintansa palveluina toisin kuin yliopistot. Kun yliopistoilla ei ole juuri mitään myytä- vää ja rahaa täytyy saada, katse kääntyyneen opiskelijan kuk- karolle. Yliopisto ryhtyy myymään koulutusta ja tutkintoja. Ei se sen kummempaa ole. Siinä eivät lain pykälät paljoo paina, kun paineet pykäläien muuttamiseksi käyvät riittä- vän koviksi. Silloin ollaan päästy uudistuksen arkkitehtien päämäärään eli vapaaseen markkinatalouteen myös yli- opistokoulutuksen osalta.

Esko Riepula

Leikilliset oppimisympäristöt -projektille jatkorahoitus

Mediapedagogiikkakeskuksen leikillisten oppimisympäristöjen tutkimus on saanut 200 400 euron jatkorahoituksen vuosille 2008–2010. Projektissa tutkitaan tulevaisuuden oppimisympäristöjä sekä kehitetään uusia malleja tulevaisuuden koulua varten.

InnoPlay – Innovatiiviset leikilliset oppimisympäristöt -projekti jatkaa Lapin yliopiston PlayIT- ja Let's Play -projekteissa sekä InnoPlay -projektin ensimmäisessä vaiheessa vuosina 2003–2008 tehtyä tutkimusta. Projektissa tutkitaan ja kehitetään leikillisen oppimisen prosesseja tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntävien leikkikenttien yhteydessä. Lisäksi siinä kehitetään leikillisen oppimisen pedagogisia malleja esi- ja perusopetukseen sekä koulun ulkopuolella käytettäviin leikillisiin oppimisympäristöihin.

Hanketta rahoittaa Tekes yhdessä kuntien ja yritysten kanssa. Hanke kuuluu Tekesin TILA 2008–2012 -teknologiaohjelmaan.

Liikesivistysrahastolta kaksi apuraha Lapin yliopistoon

Liikesivistysrahasto on myöntänyt vuoden 2008 toisella hakukierroksella yhteensä kaksi miljoonaa euroa pääosin kauppatieteelliseen tutkimustyöhön sekä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämisprojekteihin. Kaikkiaan apurahan sai 199 hakijaa.

Lapin yliopiston johtamisen professori *Susan Meriläinen* ja johtamisen tuntiopettaja, yhteiskuntatieteiden lisensiaatti *Rauno Rusko* saivat 12 000 euroa Matkailualan naisryttäjien ja -johtajien liiketoiminta Pohjois-Suomessa -tutkimusprojektin käynnistämiseen.

Markkinoinnin jatko-opiskelija *José-Carlos Garcia-Rosell* sai 12 000 euroa väitöstutkimustaan varten.

Lotta Viikarille Vuoden väittelijän palkinto

Lapin yliopiston professori *Lotta Viikari* on saanut Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen Vuoden 2007 väittelijä -palkinnon.

Suomalainen Lakimiesyhdistys jakaa palkinnon vuosittain yhdelle oikeustieteistä väitelleelle. Viikarin saama palkinto on ensimmäinen Lapin yliopistoon myönnetty tunnustus ja ensimmäinen kansainvälisoikeudelliselle väitöskirjalle myönnetty palkinto. Palkinto luovutettiin Viikarille Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen 110-vuotisjuhlassa marraskuussa 2008.

Oikeustieteen tohtori, hallintotieteiden lisensiaatti Lotta Viikarin väitöskirja oli ensimmäinen ja on edelleen ainoa avaruus oikeuden alaan liittyvä väitöstutkimus Suomessa. Hänen kansainvälisen oikeuden alaan sijoittuva väitöskirjansa tarkastettiin Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunnassa kesäkuussa 2007. Viikari tarkasteli väitöstutkimuksessaan avaruustoimintaan liittyvien ympäristöhaittojen oikeudellista sääntelyä sekä mahdollisuuksia ehkäistä ja lieventää avaruuden ympäristöhaittoja oikeudellisin keinoin.

Huomisen luksus

Taiteiden tiedekunnassa on käynnistynyt tutkimusprojekti, jossa selvitetään korkeatasoisten vapaa-ajan palveluiden nykytilaa sekä kehitetään tehokkaita ja toimivia konsepteja luksuspalveluiden tuottamiseen.

Tutkimus tuottaa uutta tietoa korkealaatuisista matkailupalveluista Suomessa sekä luo uusia tuote- ja palvelukonsepteja mukanaoleville yrityksille. Tutkimuksessa kerätään monikulttuurinen palveluiden käyttäjäaineisto sekä haastatellaan korkeatasoisten palveluiden tuottamiseen tähtäävien yritysten avainhenkilöitä. Tutkimuksessa verrataan kansain-

välisen korkean laadun kriteereitä kansalliseen tutkimusaineistoon.

Tutkimuksessa hyödynnetään tapaus- ja toimintatutkimuksen menetelmiä sekä haastatteluja ja itsedokumentointia. Palvelukonseptien muotoilussa ja skenaarioiden laadinnassa käytetään muotoilun tutkimusmenetelmiä ja suunnitteluprosesseja.

Valtakunnallinen Luxury of Tomorrow -projekti toteutetaan vuoden 2009 aikana. Projekti käynnistyy marraskuussa 2008, ja se päättyy joulukuussa 2009. Projektin rahoittavat Tekes, Lapin yliopisto sekä mukana olevat yritykset.

Koneen Säätöitä apurahoja Lapin yliopistoon

Koneen Säätö on myöntänyt 20 400 euron suuruisen apurahan neljälle Lapin yliopiston tutkijalle. Apurahan saivat *Jarmo Koistinen, Marika Kunnari, Mirja Vihersalo* ja *Stefan Walter*.

Hallintotieteiden maisteri, filosofian maisteri Jarmo Koistinen tekee väitöskirjaa oikeustieteiden tiedekuntaan Suomen ja Venäjän talouselämän väärinkäytöksistä.

Lapin yliopiston yhteiskuntatutkimuksen laitoksen tutkija Marika Kunnarin tutkimuksen aiheena on *Uudet suomalaiset kaivosyhteisöt – Sosiologinen vertailututkimus kaivosten toimintaympäristön muutoksesta ja toimijoiden valinnoista*.

Yhteiskuntatutkimuksen laitoksen tutkija Mirja Vihersalon tutkimuksessa tarkastellaan EU:n ilmastopolitiikkaa ympäristökansalaisuuden näkökulmasta ja selvitetään, minkälaista ilmastokansalaisuutta EU:n ilmastopolitiikka rakentaa.

Arktisen keskuksen tutkija Stefan Walterin tutkimuksen aiheena on *Structural conditions for sustainable resource management in Northern Europe: understanding the roles of complexity, control and evolution in governing resource use*. Walter tekee tutkimustaan Arktisen keskuksen koordinoimassa Arktis-tutkijakoulussa.

Tasa-arvorata-hanke vuoden Naistutkimusteko

Lapin yliopiston Tasa-arvorata-hanke on valittu vuoden 2008 Naistutkimustekoksi. Palkinto julkistettiin Naistutkimuspäivien yhteydessä Joensuussa 22. marraskuuta 2008.

Vuosina 2004–2008 toteutettu Tasa-arvorata-hanke pyrki vahvistamaan naisyrityttäjä- ja -johtajuutta sekä etsi keinoja, joilla työyhteisöjen sukupuolisoikeita pisteitä voidaan tuntea ja tehdä näkyviksi.

Palkinnon perusteluissa todetaan, että hyödyntämällä innovatiivisesti koulutusta, tutkimusta, osallistavaa teatteria ja roolipelisoveluksia Tasa-arvorata on onnistunut lisäämään tietoisuutta sukupuoleen liittyvistä arkisista ja piilossa olevista työyhteisökäytännöistä, jotka voivat vaikuttaa työtehtäviin, urakehitykseen ja palkkaukseen. Hanke antaa hyvän esimerkin työelämän tasa-arvoa koskevan tutkimuksen soveltamisesta, alueellisesta kehittämisestä ja uuden tiedon tuottamisesta.

Tasa-arvorata-hanketta hallinnoi Lapin yliopisto, ja hankkeen kansallisia kumppaneita olivat Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus, Lappset Group Oy Rovaniemeltä ja Opinpaja Oy Tampereelta.

Kunniamaininta oikeustieteen opinnäytetyöstä

Kuntaliitto on myöntänyt oikeustieteen maisteri *Renne Pulkkiselle* kunniamaininnan ansioituneesta kunta-alaa käsittelevästä opinnäytetyöstä. Tutkielma on tehty Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekuntaan.

Pulkkinen sai kunniamaininnan tutkielmaansa Virkaan ansioitunein: tutkimus virkanimitysperusteiden merkityksestä, hierarkiasta ja painotuksesta ansioituneisuuden ja kunnan harkintavallan näkökulmasta.

Tutkielmassaan hän selvittää, millaiseksi oikeuskäytännössä on muodostunut yleisten virkanimitysperusteiden (taito, kyky ja koeteltu kansalaiskuunto) ja ansioituneisuuden suhde kunnan virantäyttöön.

► www.nelliportaali.fi

Tietokannat aihealueittain > Taidealat
> Audiovisuaalinen mediakulttuuri

Linkkejä Lapin yliopiston Nelli-portaalissa

Etsitkö tietoa elävistä kuvista?

- *Elonet* – tietoja noin 150 000 elokuvasta ja yli 200 000:sta elokuvien tekoon osallistuneesta henkilöstä
- *Elävä arkisto* – YLE:n kuva- ja äänitallenteita vuosikymmenien ajalta
- Kansallisen audiovisuaalisen arkiston (KAVA) kirjaston kokoelmatietokanta
- *Film Literature Index* – artikkeliviitteitä 150:stä elokuva- ja televisioalan lehdestä

Professori Maurice N. Andem eläkkeelle

Lapin yliopiston kansainvälisen yksityisoikeuden ja vertailevan oikeustieteen professori *Maurice N. Andem* siirtyi eläkkeelle maraskuun alusta lähtien.

Nigeriassa syntynyt Maurice N. Andem opiskeli oikeustiedettä Moskovassa Kansojen ystävyysyliopistossa. Siellä avaruus oikeus oli osa kansainvälisen liikennelain kurssia, ja siitä kimposi kiinnostus syventyä aiheeseen lopputyössä. Oikeustieteen maisterin tutkinon hän suoritti vuonna 1973.

Moskovasta Andem siirtyi Helsingin yliopistoon. Jatko-opinnoissa Andem keskittyi kansainväliseen talousoikeuteen, ja vuonna 1979 samanaikaisesti oikeustieteen tohtorin tutkinon kanssa valmistui valtiotieteen maisterin tutkinto valtio-opista. Avaruuden rauhanomaisen käytön oikeudelliset kysymykset vakiintuivat Andemin tutkimuskohteeksi 1980-luvulla Utrechtiin yliopistossa. Samalla vuosikymmenellä Andem työskenteli myös Nigeriassa Mobil Oil -yhtymän konsulttina 1981–1982 ja valtiovarainministeriön talousosastolla virkamiehenä 1983–1987 sekä Helsingin yliopistossa eri tehtävissä vuosina 1980 ja 1987–1990. Helsingin yliopiston kansainvälisen oikeuden dosentiksi hänet nimitettiin vuonna 1988.

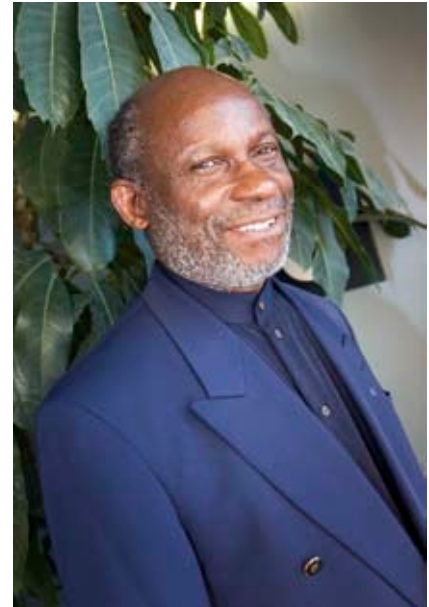
Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunnan palvelukseen Maurice N. Andem tuli vuonna 1991. Lapin yliopiston kansainvälisen yksityisoikeuden ja vertailevan oikeustieteen professoriksi hänet nimitettiin 1998. Lisäksi Andem oli keskeinen toimija perustettaessa Lapin yliopistoon ilmailu- ja avaruus oikeuden instituuttia, jonka johtajana hän toimi sen perustamisesta vuodesta 1997 lähtien. Instituutti keskittyy avaruuden oikeudellisiin kysymyksiin sekä ilmailun sääntelyn ongelmiin. Kansainvälisesti instituutti on kiinnostanut alalle suuntautuneita opiskelijoita ja tutkijoita sekä saanut tunnustusta avaruus oikeuden asiantuntijana ja kouluttajana.

Professori Andem on kansainvälisesti tunnettu ilmailu- ja avaruusalan asiantuntija ja erittäin aktiivinen puhuja kansainvälisissä alan konferensseissa sekä YK:n konferens-

seissa. Hänen erityisalaansa ovat ilmailu- ja avaruus oikeus, kansainvälinen yksityisoikeus ja vertaileva oikeustiede. Hänen tärkeimpiä julkaisujaan ovat väitöskirja *International Economic Co-operation in Developing Countries* ja avaruus oikeuden alan perusteos *International Legal Problems in the Peaceful Exploration and Use of Outer Space*.

Virkatehtäviensä lisäksi Andem on toiminut mm. Afganistanin jälleenrakennusta pohittineen Space to promote peace -työryhmän jäsenenä, Suomen kansallisen yhteys henkilö Euroopan avaruus oikeuden keskuksessa sekä kansainvälisen astronautiikan järjestön Internationalis Astronautica Academian, The British Interplanetary Society:n ja avaruus oikeuden kansainvälisen instituutin International Institute of Space Law:n jäsenenä. Lisäksi Andem on toiminut Lapin yliopiston hallituksen jäsenenä 1993–1995 ja varajäsenenä 1998–2004 sekä oikeustieteiden tiedekunnan varadekaanina 1996–2000.

Professori Maurice N. Andemin kunniaksi järjestetään tiistaina 16. joulukuuta klo 13 al-

kaen juhlaseminaari Lapin yliopiston luentosalissa 2 (Yliopistonkatu 8, Rovaniemi). Seminaarissa puhuvat oikeustieteiden tiedekunnan dekaani *Matti Niemivuo*, professori *Heikki Mattila*, vt. professori *Lotta Viikari* sekä professori *Ahti Saarenpää*. Tervetuloa!

Politiikka-lehden toimitus Lapin yliopistoon

Politiikka-lehden toimitus siirtyy Lapin yliopiston yhteiskuntatutkimuksen laitokselle vuosiksi 2009–2010. Politiikka on Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisema vertaisarvioitu tieteellinen aikakausjulkaisu.

Lapin yliopiston valtio-opille ja kansainväliille suhteille Valtiotieteellisen yhdistyksen päätös merkitsee oppiaineiden valtakunnallisen aseman vahvistumista. Vuosina 2009–2010 Politiikka-lehden toimituksen muodostavat päätoimittaja, yhteiskuntatieteiden tohtori *Petri Koikkalainen* ja toimitussihteeri, yhteiskuntatieteiden maisteri *Tapio Nykänen*.

Tähän mennessä Politiikka-lehden toimituksesta ovat vuorollaan huolehtineet Helsingin, Tampereen, Jyväskylän ja Turun yliopistojen valtio-opin ja kansainvälisen politiikan oppiaineet.

Politiikka-lehti on ilmestynyt vuodesta 1959 lähtien, joten ensi vuosi on lehden 50-vuotisjuhlavuosi. Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa, ja kukin numero on laajuudeltaan 50–70 sivua.

Uusia monitieteisiä koulutuskokonaisuuksia

Lapin yliopistossa alkaa uusi kulttuuriteollisuuden koulutuskokonaisuus, joka pitää sisällään kaksi monitieteistä maisteriohjelmia. Maisteriohjelmien tavoitteena on kouluttaa muotoilijoita ja median osaajia luovan talouden yhä kasvaviin tarpeisiin. Koulutusohjelmat on suunnattu vähintään alemman korkeakoulutason opinnot suorittaneille.

Tilan ilme -maisteriohjelma uudistaa tekstiilialan koulutusta yhdistämällä tilan, tekstiilin, tuotteiden muotoilun ja visuaalisen viestinnän. Ohjelma kouluttaa muotoilijoita erityisesti matkailu- ja elämysteollisuuden palvelukseen sekä tehtäviin, joissa tila, visuaalinen ilme ja viestintä muodostavat keskeisen osan yrityksen tai organisaation identiteettiä. Koulutus antaa valmiudet toimia muotoilualan itsenäisenä yrittäjänä tai työntekijänä osana monialaista työyhteisöä.

Design, media & markets -maisteriohjelma kouluttaa liiketoimintaan suuntautuneita muotoilun ja median osaajia. Ohjelmassa yhdistyvät tiede, taide ja yritysysteistyö. Ohjelma antaa ammatillisia valmiuksia muotoilun ja median luovan suunnittelun johtamiseen. Valmistuvat työllistyvät suunnittelu-, päällikkö-, johto- ja asiantuntijatehtäviin luoville toimialoille.

Koulutusohjelmat toteutetaan 12.1.2009–30.6.2011 Lapin lääninhalituksen myöntämällä ESR-rahoituksella.

Lisätietoja:
www.ulapland.fi/tilanilme
www.ulapland.fi/dmm

Rajat ylittävää sosiaalityön koulutusta

Lapin yliopistolla alkaa vertailevan sosiaalityön maisteriohjelma, jossa tehdään rajat ylittävää koulutusyhteistyötä Venäjän kanssa.

Barents Cross Border -yliopiston (BCBU) vertailevan sosiaalityön maisteriohjelma on Lapin yliopiston ensimmäinen asetukseen hyväksytty englanninkielinen maisteriohjelma, jossa tehdään rajat ylittävää koulutusyhteistyötä Venäjän kanssa. Ohjelma avaa mahdollisuuksia myös rajat ylittäviin tohtoritutkintoihin. Lapin yliopistossa rajat ylittävää koulutusyhteistyötä Venäjän kanssa on pohjustettu kahdessa sosiaalityön projektissa, joille maisteriohjelma on luonteva jatko.

Barents Cross Border -yliopiston laaja verkosto kutoo yhteen venäläisten, suomalaisten ja myös muiden Barentsin alueen yliopistojen osaamista ja jatkossa myös tutkimusta. Kaikkiaan BCBU:ssa on kehitetty neljää maisteriohjelmia, joista vertailevan sosiaalityön ohjelmaa koordinoi Lapin yliopiston sosiaalityön laitos. Lapin yliopisto tuottaa myös kursseja kaikkiin muihin maisteriohjelmiin.

Vertailevan sosiaalityön maisteriohjelma on kaksivuotinen, ja siinä saa laajan käsityksen sosiaalityöstä vertailevan näkökulman avulla. Ohjelmasta valmistumisen jälkeen voi hakeu-

tua esimerkiksi sosiaalityön monikulttuurisia taitoja vaativiin kansainvälisiin tehtäviin. Tutkinnon suorittaneet saavat oikeuden tohtoriopintoihin.

Koulutuksessa käsitellään vertailevasta näkökulmasta sosiaalityön eri osa-alueita, kuten lastensuojelua ja gerontologista sosiaalityötä. Myös vertaileva tutkimus, naapurimaan kieli ja kulttuuri sekä sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön kansainvälinen lainsäädäntö kuuluvat kurssivalikoimaan. Opiskelijat opiskelevat Suomessa ja Venäjällä.

Maisteriohjelmasta vastaavat Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunta ja Pomorin yliopiston sosiaalityön tiedekunta. Lapin yliopistossa ohjelman akateeminen vastuuhenkilö on professori *Marja Vaarama*. Muut partnerit ovat Karjalan valtion pedagoginen yliopisto, Petroskoin valtion yliopisto, Pohjoisen valtion lääketieteen yliopisto, Murmanskin humanistinen instituutti, Murmanskin pedagoginen yliopisto, Murmanskin tekninen yliopisto ja Oulu yliopisto.

Haku koulutusohjelmaan on alkanut Lapin yliopistossa 1. joulukuuta 2008. Opetus aloitetaan syksyllä 2009. Pomorin yliopistossa haku- ja valintaperusteet vahvistuvat maaliskuussa 2009.

Lisätietoja:
www.ulapland.fi/CSW

Saara Koikkalainen stipendiaatiksi Yhdysvaltoihin

Yhteiskuntatieteiden tiedekunnan jatko-opiskelija *Saara Koikkalainen* on saanut Fulbright Centerin cost-share-stipendin puolen vuoden jatko-opintoihin Yhdysvalloissa.

Koikkalainen lähtee saamansa stipendin turvin puoleksi vuodeksi vierailevaksi jatko-opiskelijaksi yhdysvaltalaiseen yliopistoon. Hän tekee väitöskirjaa koulutettujen suomalaisten työkokemuksista Euroopan unionin maissa.

– Yhdysvallat houkuttelee kaksi kolmasosaa maailman korkeasti koulutetuista muuttajis-

ta, joten jatko-opiskelu Yhdysvalloissa antaa näkökulmaa työvoiman globaaliin liikkuvuuteen. Tavoitteena on päästä kevääksi 2010 johonkin hyvään yhdysvaltalaiseen yliopistoon, jonka sosiologian laitoksella tutkitaan muutoliikkeitä, Koikkalainen pohtii.

Stipendin hakijoita oli kaikkiaan 41. Hakemusten taso oli erittäin korkea. Stipendijä myönnettiin yhteensä 15, joista 12 ASLA-Fulbright Graduate -stipendiä ja 3 Fulbright-Technology Industries of Finland -stipendiä.

Ensimmäiset maisterit

Lapin yliopistosta ovat valmistuneet ensimmäiset johtamisen (soveltavan) psykologian maisterit. Koulutuksessa yhdistyy psykologinen ja hallintotieteellinen osaaminen, mikä on ainutlaatuisia Suomessa.

Lapin yliopistossa on voinut opiskella psykologiaa sivuaineena vuodesta 1985 lähtien. Vuonna 2005 valittiin ensimmäiset 12 opiskelijaa tutkintokoulutukseen, josta valmistutaan yhteiskuntatieteiden kandidaatiksi ja hallintotieteen maisteriksi. Kandidaatintutkinnon pääaine on soveltava psykologia ja maisterintutkinnon pääaine hallintotiede, erityisesti johtamisen psykologia.

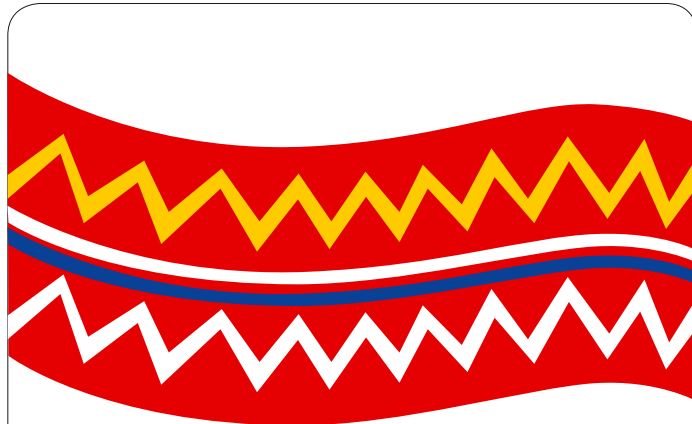
Koulutuksen lähtökohtana on näkemys, jonka mukaan ihmisten hyvinvointi ja voimavarojen käyttöön saaminen ovat keskeisiä työelämän kilpailutekijöitä. Koulutuksen ydintä ovat ihmisjohtamisen taidot sekä itsetuntemus- ja vuorovaikutusosaaminen. Koulutus toteutetaan yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa soveltavan psykologian ja hallintotieteen oppiainepoolissa. Psykologisen ja hallintotieteellisen osaamisen yhdistäminen luo koulutukselle ainutlaatuisen profiilin.

Sari Viitamaa Lapin Marttojen Vuoden Martta

Lapin yliopiston Marttojen puheenjohtaja *Sari Viitamaa* on valittu Lapin Vuoden Martaksi.

Lapin Martat ry:n mukaan Sari Viitamaa on toiminut ansiokkaasti Lapin yliopiston Marttoissa. Hänen aikanaan yhdistyksen toiminta on vilkastunut ja jäsenmäärä on kasvanut huomattavasti. Viitamaa kuuntelee jäsenistön toiveita ja painottaa kaiken toiminnan perustana marttojen arvopohjaa. Hän on onnistunut yhdistämään perinteisen marttatoiminnan nuorempaa polvea kiinnostavaksi nyky-martan toiminnaksi.

Suurin osa Lapin yliopiston Marttojen jäsenistä on opiskelijoita, mutta joukosta löytyy myös yliopiston henkilökuntaa, valmistuneita ja eläkkeelle siirtyneitä. Toiminnassa on mukana myös miehiä.

Arktiset markkinat Arktikumissa

Lapin yliopiston Arktisen keskuksen tiedekeskus ja Arktikum-Palvelu Oy järjestävät Arktikumissa 19.–21. joulukuuta Arktiset markkinat, jossa pääsee tutustumaan saamelaisiin ja lappilaisiin käsitöihin ja yrteihin.

Markkinoilla on mm. työnäytöksiä, työpajoja sekä myynnissä ainutlaatuisia saamelaisia ja lappilaisia tuotteita. Työpajoissa on mahdollista mm. kokeilla paikallisten käsitöiden tekemistä. Työnäytöksissä pääsee seuramaan, kuinka taitajat valmistavat perinteisiä käsitöitä. Lisäksi lappilaiset yrttien viljelijät esittelevät tuotteitaan ja tarjoavat maistiaisia.

Päätuottaja *Nicolas Gunsley* Arktisen keskuksen tiedekeskuksesta kertoo, että tapahtuman kautta halutaan edistää paikallista korkeatasoista käsityötä.

– Käsityö on pohjoisessa monille todellinen elinkeino, mikä helposti unohtuu nykypäivän massatuotannon markkinoilla. Arktiset markkinat toimivatkin kohtauspaikana lappilaisille käsityöläisille ja kuluttajille, Gunsley toteaa.

Arktiset markkinat – Arctic Market Days järjestetään Arktikumissa 19.–21. joulukuuta 2008. Markkinat ovat avoinna kello 10–18. Tapahtumaan on vapaa pääsy.

Tervetuloa!

Heikki Mattila

Tutkijan taival

Harrastan lomamatkoiksi naamioituja työmatkoja.

Kaupunkilomalla tieteellisten kirjakauppojen koluaminen on rentouttavaa vaihtelua nähtävyyksien katsomisen lomassa. Kun ei ole pakko löytää yhtään mitään, kirjojen selailu ei stressaa. Ja kun löytää, riemastus on sitäkin suurempi. Joskus tutkimusmatkailijan palkitsevat yllättävätkin kohteet. Sattuneesta syystä pakenin vaimoni kanssa Suomesta Kanarialle joulun alla vuosi sitten. Pikkuruinen kirjakauppa Las Palmasin vanhassa kaupungissa, 'Asianajajain talo', osoittautui aarreaksi: kahdeksan monografiaa juuri niistä asioista, joita tutkin. Viikon paras asiakas sai kirjakauppialta viehättävän joululahjan.

Pohja-aineiston lisäksi jokainen tutkimusteema vaatii kehittelyä. Kyse on johdonmukaisesta työskentelystä, mutta inspiraation hetket nytkäyttävät tutkimusta eteenpäin kertaheitolla. Alkoholi innoituksen lähteenä on kaksiteräinen miekka, mutta liike, erilaisissa muodoissaan, on vaaraton ja – näin uskon – monille tehokas keino. Omalla kohdallani liike yli kaiken muun on junan kulku. Tunteuksen selittävät nuoruuden matkakokemukset, opintovuodet Euroopassa. Tuolloin lentämisestä ei ollut puhuttakaan, vaan ainoa opiskelijan lompakolle sopiva kulkuneuvo liikkui raitteilla. ”Yksinäisen miehen juna” saattoi viedä Tukholmasta Roomaan, Varsovasta Pariisiin. Vielä nykyisinkin tuntuu siltä, että maiseman jatkuva vaihtuminen antaa harmaille aivosoluille aivan erityistä potkua. Myös sielu lähtee liitoon. Lentokoneessa tunnelma on toinen, paljon proosallisempi.

Liike voi tietysti olla täysin toisenlaista. Taannoin sanomalehdessä oli artikkeli japanilaisesta keksijästä, joka saa kaikki ideansa sukelluksissa. Ja myönnettäköön: sopivan rauhallinen uinti heleänä kesäpäivänä, tai miksei myös uimahallin altaassa, saa niin veden kuin ajatuksetkin kupliimaan. Eikä myöskään rentoutunut paikallaan olo, dolce far niente, ole hullumpi ajatusten sampo: puutarhatuolissa, kesäaurion alla, inspiroiva teos avattuna ...

Tutkimuksen varsinainen kirjoittaminen on raakaa työtä, niin myös tekstin loppuhionta. Tekniikan kehitys on keventänyt kirjoittamisen vaivaa suorastaan dramaattisesti – tavalla, jota nuorempien varmaan on vaikea

mieltää, kun tekstinkäsittely on heille itsestäänselvyys. Yksin se, että 1970-luvun puolella yliopistoihin saatiin sähkökirjoituskoneet, oli melkoinen helpotus. Aiemmin kirjoittaminen ikivanhoilla ja jäykillä koneilla kävi voimailuharjoituksesta. Nämä ajat muistavalle on lähes käsittämätöntä, että tekstiä voi silmänräpäyksessä muuttaa vapaasti. Yksityiskohtien korjaaminen ei enää vaadi tarmokasta pyyhekumin käyttöä eikä jäsennyksen parantaminen paperiarkkien saksimista kieli keskellä suuta ja räätälöimistä uuteen uskoon teipillä tai liimalla. Internet on jo silkkaa noituutta.

Toki tekstinkäsittelyn lisäarvo vaihtelee tutkijapersoonallisuuden mukaan. Monet meistä kirjoittavat niin valmista tekstiä, että voisivat *Pontius Pilatuksen* tavoin huudahtaa: Quod scripsi, scripsi! Oma kirjoittamiseni taas on tekstin loputonta parantelua niin jäsentämisen kuin virkerakenteen ja sanavalintojen suhteen. Kirjoitustyö alkaa ranskalaisin viivoin varustetusta luonnoksesta, josta se vähän kerrassaan iteroituu kohti (toivon mukaan) loogisempaa ja kielellisesti valmiimpaa esitystä.

Tieteellinen tutkimus on löytöretki. Tiedon karttuminen ja kirjoitusprosessi tarkentavat sen suuntaa – usein tavalla, jota tutkija alun perin ei ole osannut lainkaan arvata. Siksi tutkijan ura on sukua taiteilijan vaellukselle. Ei ihme, että omassa opinahjossamme saman katon alla kukoistavat niin tiede kuin taide.

Lapin yliopisto toivottaa
Rauhallista Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Ajankohtaisia
tapahtumia
nettisivuillamme:

www.ulapland.fi/tapahtumat

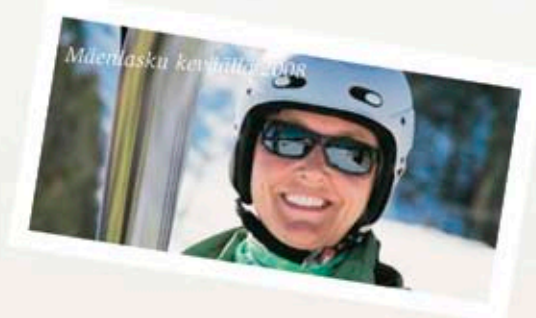
UNIVERSITY OF LAPLAND
LAPIN YLIOPISTO

PL 122 • 96101 ROVANIEMI

Sopimus 881414

Arkeen mahtuu monta mukavaa laskua.

OP-bonus pitää siitä huolen.

250 €

Esimerkki 250 € on laskettu vuotuisesta 100 000 €:n pankkiasioinnista
mukaan lukien lainat ja OP-Visa -ostokset

Kuittaa Pohjolan vakuutuslaskuja OP-bonuksilla.

Keskitä pankki - ja
vakuutusasiointisi meille

Keskittäjänä saat rahanarvoisia OP-bonuksia,
alennusta vakuutusmaksuista ja muita etuja.
Tutustu keskittämisetuihin netissä osoitteessa
www.op.fi ja varaa aika:

010 253 9304

Etua elämään. OP-Pohjolasta.

POHJOLAN

Osuuspankki